

KNJIŽEVNI KONKURS ULAZNIKA 2014

ulaznica

**KULTURA
UMETNOST
DRUŠTVENA PITANJA**

KNJIŽEVNI

KONKURS

ulaznica

2014

Uzornica

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja,
Zrenjanin, god. XLVII, decembar 2014.
broj 239

ZA IZDAVAČA
Milan Bjelogrić

REDAKCIJA
Vladimir Arsenić (glavni urednik)
Milan Bjelogrić (odgovorni urednik)
Mića Vujičić, Goran Lazičić
i Vladimir Tot (tehnički urednik)

KOREKTURA
Dragana Sabovljević

IZDAVAČ
Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin“
Zrenjanin

UŁAZNICA

Sadržaj

Saopštenje žirija književnog konkursa *Ulaznica 2014*, 3

POEZIJA

Slavko MALI: Ni mi je dobro, 7

Dunja KARANOVIC: Mi smo tako važni, 9

Goran ŽIVKOVIĆ GORKI: Nesakrivajludilo, koje sam negde izgubio,
14

PROZA

Marina ČOVIĆ: Mitke, 27

Slobodan ILIĆ: Zalazak sunca na dar, 34

Jelena ČALIJA: Partija pokera, 41

ESEJ

Andraš JUHAS: Elpidino cveće, 51

Ana AVRAMOV: Veliki prasak – lažna eksplozija početka, 57

Nevena GVOZDENOVIĆ: „Kafka – pro et contra“ Gintera Andersa, 62

Saopštenje žirija književnog konkursa *Ulaznica 2014*

Žiri Književnog konkursa *Ulaznica 2014* u sastavu Zvonko Karanović, književnik iz Beograda, Srđan Srdić, književnik iz Kikinde i predsednik žirija i Vladimir Arsenić, urednik časopisa, sa zadovoljstvom je konstatovao da se na javni poziv i ove godine odazvao zavidan broj autorki i autora koji su poslali preko 2500 radova u ukupnom zbiru. Radovi su stigli iz svih država bivše Jugoslavije, a raduje činjenica da su stizali iz drugih evropskih država. U obilju ponuđenih radova, najviše je bilo poetskih, nešto manje proznih, a srazmerno manje esejsističkih. Ova količina i geografska razuđenost svedoče o važnosti koju ovaj konkurs ima kako u Srbiji, tako i u regionu, a nagrađeni radovi, autorke i autori uveravaju nas da je odluka da se konkurs proširi izvan granica Srbije i time pojača konkurencija bila ispravna.

Jednoglasnom odlukom žiri je odlučio da nagradi sledeće radove:

Poezija

Prva nagrada: Slavko Mali, Prokuplje – Ni mi je dobro

Druga nagrada: Dunja Karanović, Beograd – mi smo tako važni

Treća nagrada: Goran Živković Gorki, Niš – Nesakrivajludilo, koje sam negde izgubio

Proza

Prva nagrada: Marina Čović, Split – Mitke

Druga nagrada: Slobodan Ilić, Niš – Zalazak sunca na dar

Treća nagrada: Jelena Čalija, Beograd – Partija pokera

Esej

Prva nagrada: Andraš Juhas, Zrenjanin – Elpidino cveće

Druga nagrada: Ana Avramov, Zrenjanin – Veliki prasak – lažna eksplozija početka

Treća nagrada: Nevena Gvozdenović, Beograd – „Kafka – pro et contra“ Gintera Andersa

Nagrađeni i pohvaljeni radovi odražavaju raznovrsnost pristiglih tekstova i mnoge od tendencija koje se mogu uočiti među autorkama i autorima na književnoj sceni koja obuhvata kulturni prostor bivše Jugoslavije, odnosno bhsc jezika. Tematski raznoliki i ispisani sa zavidnim književnim umećem i uverljivošću, ovi tekstovi su se iz mnoštva izdvojili ukupnim utiskom i zrelošću izraza.

U svom radu žiri je vrednovao isključivo kvalitet umetničko-jezičkog izraza koji je u nagrađenim radovima nesumnjiv. Organizatori zahvaljuju svim učesnicima na konkursu jer su pred žiri stavili veliki posao i odgovornost. Nadamo se da će konkurs i sledeće godine biti ovako raznovrstan i neizvestan.

Zrenjanin 17. 11. 2014.

POEZIJA

ni mi je dobro

Ni mi je dobro
Rekoh kurvi ispod fenjera
Snjeg je padao natraške
Od zemlje k nebu
Ne brini mali
To je samo privid
Hodi meni
U moju kućicu pod fenjerom
Tu snjeg uvijek pada kakohoćno
Odasvud
Tumara smušeno
Kak mi što hižu tražimo
Davno izgublenu
Daću ti toplinu koju tražiš
Izvadi malu providnu kuglu
Z kućicom na dnu
Protrese je i reče
Kad snjeg prestane norit
I stiša se
Bit ćeš sretniji čovjek
Sjetih se enput
Kad dečec bil sam
Nismo imali ogreva
I voda u kugli s kućicom se zmrzla
Snjeg nije mogao padati
Oprosti
Rekoh kurvi
Hladno mi je v očima
Srce mi se zledilo
Onog dana
Kad više nije htjelo snježiti

u kugli
I grijati nam dušu
Sad nemrem vidjet više
Sljep sam za ljubav
Led mi je v oku
I crveni fenjer
Koji se kezi
Kak sifilistični klaun.

Dunja KARANOVIĆ

***

mi smo tako važni
znamo za Hajdegera i Vitgenštajna
ali i pijani četrdesetogodišnjak
sa tribal tetovažom na ramenu
(zar drugačije može?)
zna da priča o Jesenjinu
ako željena maloletnica
drži knjigu u ruci;
naše vreme je
vreme pop kulture
vreme nekulturnih popova
ali čuli smo mi za Hajdegera i Vitgenštajna
a Jesenjin, i taj je mrtav, je l'?

***

da sam bar hodač
od onih I just felt like running ljudi –
njima bar konture ne znače ništa;
kad voljom postaneš obris
konture ne beže same od sebe
i oni to znaju
Forrest je to dobro znao,
ubeđena sam;
dok naši sesilni životi
traže sreću u Velikoj Arkani
sreća čeka Forreste ovog sveta

koji je tvoj mesec
kad tugu
podsećaš na sebe?
avgust je, ali još se opraštam od marta;
imam novu kompulziju –
svako slovo podebljavam tri puta
nikako da me napusti
doživljaj bleđenja...
sednem pred ogledalo
i pomislim kako se i tu
razmazuju konture –
ucrtala bih se markerom
ali permanentno je
samo oznaka na ambalaži;
znaš, delimo se na posmatrača i posmatrane
samo što posmatrača već dugo nose blinkere
više niko ne bi išao napred
kad ne bismo spuštali roletne
na sve ostale pravce
previše nas zbunjuje svet
nisam posmatrač ali nije mi ni svejedno
kad na svet niko ne obraća pažnju
kažeš kad si postala tako teška?
nisam ja postala teška, čini ti se
to je vazduh postao ređi
ali vazduh je i dalje ona ista smeša
od koje se umire polako, godinama

***

razmišljam
zemlja uvek pravi isti krug
a mi nikako da se vratimo na početak
pričali su nam o istoriji koja se ponavlja
– još se ništa nije ponovilo
zemlja pravi onaj isti krug
samo smo za revoluciju stariji
za revoluciju dalji

***

spustim glavu na jastuk da čujem puls
taj marš vojnika
koji ne govore ništa
samo prolaze i ne znam
da li im negde plaču majke
ili se drugovi golog pasa
još uvek trezne po autobuskim stanicama

ima nečeg umirujućeg u batu vojničkih čizama
ako slušaš dovoljno dugo
hiljade vojnika koji prolaze
zazvuče kao jedan koji nikako da ode

NESAKRIVAJLUDILO, KOJE SAM NEGDE IZGUBIO

(kad normalan, kao helikopter u plamenu, krene da krklja i pada na džunglu svakodnevice)

'slalom crne ptice, koja raširenih krila, udara u portal tržnog centra

////////////////////PSIHOSLAJDOVI

nećeš ga videti kako se kezi sa trbušnjacima, na naslovnici nekog časopisa

nećeš ga čuti kako vrišti i mjauče, raširenih nogu po salonima lepote
nećeš ga videti da trči za sniženjima, da ustaje ranije za biznis kafu
da pola noći smanjuje kilograme i bubuljice u fotošopu

////////////////////

to je paramparčad, koja ne može stati na bilbord

////////////////////

to ne puzi po podovima psihijatrije, već juri paradajz po pešačkom prelazu

ne skače vrtoglavo u uši terapeuta, već baca se u gradski bazen
zaranja u lišće, mrvice i koske

to se ne ubrizgava, to se ne meri digitalnom vagom dežurne apoteke
to su vene, koje se mere teretnim vagonima

(okruženo normalnim ljudima, sa baterijskim lampama u pola 3
ujutru)

to se ne blamira na grupnim terapijama

to raste kao počupana dugmad, u liftu Doma zdravlja

////////////////////

dao sam 15 hiljada za magnetnu rezonancu

gurnuli su mi glavu u tunel, i pronašli helikopter u plamenu

kao crvena svetlost, ludilo se odjednom upali u kabini

krene iznutra da se okreće i krklja, kao zelene elipse u očima
kroz sivu džunglu na trotoarima

////////////////////

daleko od bolničkih krugova

raste u podrumu biblioteke, na prevrnutim stolovima
pokriveno fiokama, zaboravljenim knjigama, ukiseljenim porno-
časopisima

drema u počupanim foteljama, menja stanice na razbijenim radio-
aparatom

plastičnom viljuškom češlja preostala sećanja, leđima uz trafo i
kaveze za plastiku

misli ispred opljačkanog kontejnera, razbacane kao obuća

////////////////////(nećeš ga videti)

pokriven drugom stranom crvenog tepiha

na ulazu newyorker-a, u zaklonu od kiše

sa glavom u plamenu posmatra lutke iz izloga

koje nam namiguju i biraju, odeću za svadbu, bluzice za sahranu

////////////////////////////////////

nećeš mu pružiti ruku kroz tornado besparice, iskašljava uplatnice

žvače doprinose (gradske takse, mušice ubijene za pultom)

dani bez adrese i žiro računa, sa druge strane šaltera

(sitniš od provizije, pljuvačke sa parking kazni)

dani bez katanca i poštanskog sandučeta

eho daleko od bolničkih krugova, bez unutrašnje gume i rezervnih
ključeva

kuće na tri točka, sakupljaju prevrnutе postere Patrijarha, pocepane
glave bilborda

sniženja sa praznih izloga

////////////////////////////////////

dok prolazim kraj tebe, kao da odzvanja

u očima ti vidim srušeni soliter, i pobacanu ušteđevinu

////////////////////////////////////

kroz 24-časovnu noć, kotrlja se kutija sa dve felne

škripa ispod ćebeta

u trpezariji bez zidova (plastika i lišće) – pod, plafon i rešetke

ono što džungla svakodnevice, donese svojoj deci

kriške i 4 večere, za 15 kila ukradenog gvožđa iza niške mlekare

////////////////////////////////////

sa baterijskim lampama u pola 3 ujutru, nećujno kao vrisak

kuće na tri točka prolaze kraj tvoje prevrnutе grobnice

dok sediš sa budalama na porodičnom ručku
 za istim stolom, kilometrima daleko jedni od drugih
 kao da odzvanja, sa druge strane betonskih jastuka
 džepovi su puni kašika
 dok spava na šahovskim figurama, kilometrima od svog frižidera (na
 24 rate)

i ne čuje se preko doktorskih slušalica, ne dižu se crte na EKG-u
 i nema obe pertle, odelo za prepravku
 nema leptir-mašnu u ogledalu zaključanog javnog toaleta
 ne plaća kiriju za tri stolice
 rođendan u hodniku železničke stanice
 odjekuje kao pećina u stomaku, kao tišina narodne kuhinje

////////////////////

švorc u modricama, bez statusa na društvenoj mreži
 bez praznika i parastosa
 okruženo psima, zadušnicama, pobacanim jelkama
 bez broja apostola i broja distribucije
 u slučaju prekida omiljene turske serije
 usred bela dana, neprimetno sakuplja tapete, izgužvane tikete
 sardine i slomljene kišobrane, umesto plafona

////////////////////

dani umotani u ušteđevinu, smeju se sa druge strane šaltera
 noći umotane u tanke tv kutije, spavaju na kraju haustora
 iza svakog ćoška, na kraju grada krije se
 okrečena i zaključana ustanova

////////////////////

daleko od parfema izabranog lekara
 daleko od ispijanja kafe u prizemlju opšte prakse

bez frizure, bez ugaone garniture
 bez besplatnih minuta, bez datuma smrti
 sa diplomom fakulteta, pre 20 godina
 zaboravljenoj na sajmu zapošljavanja
 ludilo bez završenog, početnog kursa o ludilu

////////////////////

bez urne i epitafa (uz zvuk zatvaranja fiskalne kase, i „prijatno“
 koje izgovara hostesa na psihijatriji)

izlazi na ulicu, beži od pilula na recept, beži od belih zidova i uniformi
 dok prolazi hitna koju nisi naručio
 podiže Narodne novine preko lica
 i kroz rupu na čitulji, gleda komšiju heroja
 kako ga grle kaiševima, i guraju u beli kavez

sirena odvozi normalnog čoveka na lečenje
 slomljene misli iza šoferšajbne, jure vrelom cestom ka zalasku sunca

tona minuta ćutanja pod plafonima, sa kojih kaplju reprize „Srećnih ljudi“

////////////////////////////////////

nevidljivi žileti u čaši vode, sami sebe mešaju, prozivaju sledeći
 izgužvan broj

između dva zida, razbijeni na 3 obroka, puta 4 tablete
 puta 12 Sulejmana dnevno

////////////////////////////////////(uskoro će napalm da se prodaje u pilulama)

bez imena u kartonu, bez datuma na zdravstvenoj knjižici

ludilo u opranoj odeći prethodno rešenog slučaja

daleko od bolničkih krugova

osmeh u bari

tišina i promaja u hodnicima ugašenog televizora

////////////////////////////////////

u kontejneru sam našao sijalicu koja treperi!

////////////////////////////////////

budi se kao suton na periferiji grada, podiže venecijanere

skida aluminijumske folije sa prozora, i pevuši melodiju

koje nema na youtube-u

//////////////////////////////////// (uskoro će napalm da se prodaje u pilulama)

melodija koju zviždimo noću, na portirnici praznog magacina

dok gledamo pun mesec kako se šunja u utrobe narandžastih oblaka

(kao da pravi rendgenske snimke životinja iskrivljenih jauka i osmeha)

melodija koja leži na zadnjem sedištu autobusa

ne znajući da li je kondukter, ili jedini putnik

(autobus otvara sva vrata, pali cigaretu dok traje crveno

i krišom posmatra svoje putnike kroz izlog)

////////////////////

grad izlazi na ulicu sa istrošenim žiletom u džepu
na prvom ćošku, krade od prosjaka cigarete na komad

////////////////////////////////////

kao crvena svetlost, odjednom se upali u kabini
krene iznutra da se okreće i krklja, kao zelene elipse u očima
kroz džunglu na trotoarima (svako ko ide ti u susret, može biti
helikopter u plamenu)

////////////////////////////////////

kad mi širom otvoriš usta, i vidiš ringišpil bez sedišta
neprohodnu šumu u centru grada
dok prolazim kraj tebe, nečujno kao vrisak
ispuštam nagli zvuk pucanja tetrapaka nasred ulice

pluća na dnu plastike od 2 litra, benzin u nozdrvama
trotoari puni pene u 5 ujutru (reprize sapunica)
osmeh i težina zarobljenog grada

////////////////////////////////////

pas ili senka, nešto crno maše repom, na pločniku ispred piljare
čovjek bez odeće, pevuši poznatu melodiju

////////////////////////////////////

iz izloga zatvorenog tržnog centra, nešto curi na pločnik
i diše uz vrat

dok stojiš na jednoj nozi u krcatom autobusu

dok listaš novine, čekajući kusur

dok otvaraš frižider, i guraš ruku da dohvatiš najhladnije

diše ti uz vrat, cedi se niz mesečne kartice

i ide mi u susret, znam taj pogled

samo me ludaci, kondukteri i lopovi, gledaju pravo u oči

////////////////////////////////////

nesposoban da žvaće asfalt

da doručkuje svoje đonove, slova sa komšijskih pločica

////////////////////(datume sa čitulja, koje su mu isti zalepili na vrata)

nesposoban za tišinu, koju mu svakodnevnica servira na tanjir

////////////////////////////////////

pucao je sebi u čelo

jer ga je bilo sramota, da pored 400 prijatelja i 1500 lajkova
ide ulicom i priča sam sa sobom

////////////////////

ja večeras, nasmejan, neobrijan i mrtav
hodam periferijom tebi u susret
praznog stomaka, sa platom u džepu
umesto vrele vekne, čupam brisače
kradem retrovizore, šutiram žmigavce
udaram u šoferšajbnu prazne interventne
žvaćem betonske stubove rasprodatog Žitopeka

////////////////////////////////////

(uskoro će napalm da se prodaje u pilulama)

ne dozivaj ga, ne naručuj preko interneta
neprocenjivo, kao pas koji maše repom kraj bolničkog kreveta
ludilo ti nepozvano dolazi u goste

PLJUVAČKE KOJE CURE SA PRAZNIH OFINGERA

(ponovo se izdaju hotelske sobe ispod mostova)

Kad je večeras u gluvo doba, vidiš preko puta pekare
kako krivim kolenima i slomljenim koracima
besciljno korača sa kragnom preko usana
i rukavima u tuđim džepovima
pravo kroz izmaglicu
sa preostalim patrolama, čistačima i prevrnutim kantama
na istom trotoaru za pse, ludake, pijanice i taksiste
i kad joj kreneš u susret
razmišljajući da li da je zadaviš ili zagriš
a ona podigne lice, nasmeje se crnim žednim očima
krene ti snažno u zagrljaj, i poljubi rascepanom usnom u čelo
i kad je stisneš iz sve snage
priljubiš te razmazane obraze, udahneš tu rasturenu frizuru
spustiš vrat na njena pokisla ramena
raširiš joj prste, pokloniš vrele dlanove
izvadiš krišom par gutljaja iz džepa, potegneš
prodrmaš upaljač, upališ

i toplina ispod ukradenog kišobrana
minuti bez reči
kesa sa jogurtom i hlebom ostavljena na mokroj klupi
frizura rasturena do kraja, naduvena usna, i nežan psihodelični
pogled
prekida tišinu: „Ej hvala ti, ali mrtva sam sad... stvarno...
Hajd ovih dana kad prođe ispit... Okrenuću te...
Si još na postpejd-u? Imaš za Vip?“
i krene da kuca i promašuje slova
da troši besplatne minute na nedostupne brojeve
da svetle baterije zaspalih jebača, oženjenih muzičara, zauzetih
dilera
(grad spava sa punim stomakom i 14 propuštenih poziva...)
i pre nego napsuje cimerku, poslednji bus, i taksi dispečera
pre nego stigne joj prvi, pa drugi, pa četvrti
„... korisnik je ponovo dostupan“
dok briše kapljice sa ekrana, i vraća ti ugašeni telefon
dok baca cigaretu, i kreonom crta krajeve novih usana
opali joj šamarčinu!
opali joj, da sve ispadne
rizle, filteri, kišobran, kreon, ključevi, sve
skini sa nje taj mantil
odgurni je, ostavi je bez reči
u mraku nekog haustora, koji je pre toga popišala
skreni levo, pobegni do reke, siđi niz stepenice ispod mosta
i kad se uveriš da nema nikoga
obuci njen mantil, podavi rukave
polako zavuci prste u unutrašnje džepove
i kroz metalnu ogradu opipaj svoje srce
koje se gužva, sa ostalim slomljenim cigaretama na komad
kroz mrvice i mrak, izvadi to prokleta srce
okreni mantil naopako
i istresi da ispadnu: svi nepoznati brojevi, propušteni pozivi
čaje, karmini, pepeljare, dnevnicke popijene posle fajronta
sve taksi vožnje na račun kuće
tuđa odela i ogledala, pocepani čaršavi, zgaženi peškiri
prevrnuti kreveti, ukradeni ofingeri

da ispadnu sve pljuvačke i parfemi škorpije
 svi praznici i bačene godišnjice...
 u nabujalu reku
 istresi taj oblak pepela
 svih spavaćih soba, u kojima će biti večeras

istresi i baci taj odvratni mantil
 na đubrište ispod mosta, gde si ga i kupio

////////////////////

(ponekad uđe u pekaru da nacрта zenice, i kupi hleb od juče...)
 sa kragnom preko usana, noć korača u krug
 po istom parking mestu: pikavci, propušteni pozivi
 zaboravljeni kusur automata za hemijsko čišćenje...)

KAD IZGUBIŠ PRIJETELJA, KOG NIKAD NISI UPOZNAO

(trotuari koji menjaju boju)

Desilo se u petak, negde oko 20 časova
 bilo je preko 30 celzijusa
 dok sam se vraćao sa snimanja „Hidrogenskog Džuboksa“
 jurio sam biciklom od kraja Bulevara, nervozan, gladan i mamuran
 tamo, gde me je već 20 minuta čekala, vrela i žedna
 i na kraju Čaira, u „Hajduk Veljkovoj“
 video sam ga kako leži na uglu
 raširenih ruku sa glavom na trotoaru
 nogama na parkingu
 leđima na popucalom ivičnjaku
 bez kapi krvi, ležao je mirno (kao priča koja odavno treba da se
 završi)
 čekajući trotoar da se otvori, da ga noć nakon pišanja u čošku
 zaboravi
 i jutro prekrije prljavim tepihom
 ležao je miran i nasmejan
 a hitna ga je priključivala, drmala i dizala iz mrtvih

u sekundi probuđen i otrežnjen
stao sam par metara od nepoznatog lica
gledajući trotoar kako menja boju
i kako ga, kao šugavu lutalicu zaobilaze
(suton u zenicama, spuštao je svoje teške kapke, i zaranjao u vreo
asfalt)

kosmos beskućnik, gasio se u nemim očima
okružen tupim i radoznalim pogledima slučajnih prolaznika
koji mu u žurbi izjavljuju saučešće

vreme kao da je stalo

osećao sam neki težak vazduh, i strašnu gorušicu u ustima
jedan od doktora podignu glavu i upita me:

„Da li si bio tu kad se srušio? Si ti zvao, je l ga poznaješ...“.

odmahnuvši, krenuo sam dalje pešaka

gurajući dotrajalu biciklu

tri ulice dalje, moja ohlađena večera, čekala je ispred zgrade
zagrlio sam je, i izvinio se što kasnim

popeli smo se polako, na četvrti sprat „Učitelj Tasine“

izvadila je duvan i preostale rizle

skinuo sam se, i otvorio novo pakovanje kafe

napunio džezvu i ćutao u kuhinji, čekajući da vrije u mraku

frižider je hladio prazan stan, ventilator je gutao guste kolutove

dim je gutao mrak, i konačno je kipelo

(duboko u ždrelu ohlađenog grada)

izašla je iz kupatila, i pridružila se tišini

legli smo u ćošak, i slušali laveže iz dvorišta

i sirenu koja je prolazila

zatvorenih očiju, kafa se spuštala u prazan želudac

i na trenutak

mobilni se ugasio, komšiluk je prestao da treska

alarm u prizemlju se nije palio, beba na petom nije plakala

motori nisu grmeli, navijači nisu urlali

na trenutak, progutao sam pljuvačku i vratio film

i drmnulo me je

kao elektrošokovi na trotoaru

(teže od osmeha kliničke smrti, koju svi zaobilaze) nešto teško me je podiglo

okrenuo sam se njoj, pogledom kao da sam joj otvorio oči
podigao je, pribio usnu na usnu, i držao je tako
ne sklanjajući dah par minuta u totalnoj tišini

                    pogledala me psihodelično, nasmešila se i legla polako
okrenuta na stomak

podigla je kosu i ispravila se
telo je zvalo

lakši od vazduha, spustio sam se niz njena leđa i zaronio
licem duboko u kosu

rukama joj raširio ruke, kolenom raširio kolena, i ušao
ušao u nju kao nikad

                    u sekundi, sve je tiho eksplodiralo
muve su otišle, čaršav je nestao, minduše su propale
jastuci su pokupili sve sa tepiha
cela soba se iskrivila za 45 stepeni

                    čvrsto sam je držao za ramena, za kukove
stavljajući prste u usta, stiskajući grudi
spuštajući se niz stomak, bio sam čas ispod, čas iznad nje

možda je nepoznato lice

i dalje ležalo bledo i zeleno, ispred perača ulice

možda su sive slušalice i providne rukavice, stavljale crni stolnjak
preko

ja sam je i dalje dizao i spuštao

stiskao teške butine, sklanjao kosu

spustio jezik na mokro telo, krenuo od pupka do čela

uspravio se, i isprskao sve što sam oprao jutros

(jedan po jedan, otkucaji su popadali na parket)

ležali smo mirni pored meseca, na prljavom tepihu
gledajući farove hitne pomoći

kako ulaze u spavaću sobu

kako svetlost kroz venecijanere oblikuje senke

senke sa trotoara koje hodaju, i trče po plafonima

disali smo duboko i ležali, na pragu hodnika i spavaće sobe

nasmejani, bez kapi krvi
kao klinička smrt, nasred ulice

ja sam i dalje osluškivao u predsoblju
čekajući kosmos da otvori oči, i ponovo postane lualica
osluškivao sam, jer znao sam da sutra (ako ne i ranije)
dolazi škripa tuđih točkova, dotrajala bicikla
tupi, radoznali pogledi, koji mi u prolazu izjavljuju saučešće
sive slušalice koje traže otkucaj, na popucalom ivičnjaku
bele hirurške, na mom grudnom košu, čelo koje menja boju
farovi hitne, senke koje skaču sa trotoara na plafon
i veliki nasmejani, krvavi mesec, koji ne mrda sa prljavog
tepiha...

PROZA

Mitke

Rekao sam: „Mama, znaš li što se dogodilo?“

Rekla je: „Omojbože.“ I zakolutala očima. Mislio sam da će me odmah zviznuti. Automatski sam se stisnuo. Tako manje boli.

„Na što to sličiš? Jutros si to obukao! Pa neću ja cijeli dan samo prat i peglat!“

„Mama...“

„Ma nemoj ti meni mama!“ ruka joj je već bila u zraku. „Vidi tragova patika iza tebe, ko će to čistiti?“ Bijesno me povukla za majicu i privukla sebi.

„Dolazi ovamo!“ Postajala je sve ljuća. A jutros se činilo da će biti dobar dan.

Gledala je fleke.

„Što je ovo? Gdje si se ovo zavlacio?“

Da se može nekog spržiti pogledom, onda bi to bio taj kojim je ona mene sada gledala. Pognuo sam glavu. Šaptač psima, Cezar Milan, kaže da psi tako priznaju tuđu dominaciju. Mama je bila zadovoljna, na trenutak.

Bilo je sad ili nikad, znao sam. Jedna kriva riječ i šamar mi ne gine. Raširio sam ruke ispred njenog lica, još su bile ljepljive.

„Krv!“ rekao sam.

Zinula je. Odavno nije bila tako iznenađena. Uхватила me za ruke i proučavala ih. Podigla mi je majicu.

„Odakle krv? Jesi pao?“ Mrštila se. Stala mi je pregledavati glavu, ali sam se izmakao. Ne volim kad mi je blizu glave. Nije joj bilo drago. Srce mi se uzlupalo.

„Nisam, “ rekao sam što sam mirnije mogao. Cezar kaže da mirnoća ne izaziva agresiju.

„Vani,“ uperio sam prstom put naše ograde, „je neki momak.

Krvav je. Pretučen. Leži, ne može se micati.“

Gledala me ispitivački. Prodorno. Ne vjeruje mi.

„Rekao sam mu da ću te dovesti.“ Ovo zadnje sam izgovorio mlako, skoro molećivo, Cezar ne bi bio ponosan na mene. Njena šutnja me obeshrabrila.

Kimnula je glavom dajući mi znak da krenem. Potrčao sam.

„Polako!“ viknula je za mnom. Ukočio sam se na licu mjesta. Ovaj ton je opasan. Želudac mi se odmah stisnuo.

Ne voli kad žurim, znam to, ali on već dugo čeka, a obećao sam da ću se odmah vratiti.

Hodala je iza mene bez riječi. Vjetar je nanosio miris naših ruža, poredanih gusto uz stazu do ulazne kapije. Na njih je bila ponosna. Bile su ljepše i veće od Darinih. Ljutila se kad bi ih čupao.

Na kraju staze i oko cijele kuće ograda od zelene živice. Izišli smo iz dvorišta. Ispod živice, s vanjske strane, desno od naše kuće virile su mu noge i desna ruka. Preostali dio tijela je bio potpuno uvučen u zelenu ogradu. Ležao je nekako čudno, kao bačena krpena lutka.

„Evo je,“ čučnuo sam kraj njegove glave, da me bolje čuje. Lice mu je bilo neprirodno bijelo, prošarano krvlju. Usnice razbijene. Jedno oko natečeno i plavo. Izgledao je kao oni boksači kad popiju batine.

Stala je iznad mene.

„Mitke!“ otelo joj se.

Ispružila je oprezno nogu i lagano dotakla njegovu.

Ništa.

„Mama što radiš?“ okrenuo sam se onako u čučnju i digao pogled prema njoj. Bila je blijeda kao krpa. Držala je ruku preko usta. Čulo se kako teško diše.

„Tiho!“ procijedila je kroz zube. Gledala je nervozno uokolo. Malo se sagnula da ga bolje vidi. Lijevom rukom se naslonila na živicu iznad njegovog trbuha. Kruto granje išarano lišćem se uleglo i otkrilo trbuh, i nož u njemu!

„Isuse!“ uzviknula je na sav glas. Pustila je živicu, zgrabila me

za ruku i odvukla u kuću. Jurila je ko ofurena mačka. Čim smo ušli u kuću zaključala je i počela me skidati.

„Što je mama? Što je bilo?“

„Ajme meni, jadna ti sam!“

Kao da me nije čula, bjesomučno je skidala robu s mene. Na gaćicama sam se usprotivio. Čvrsto sam ih držao rukom. Digla je pogled.

„Skidaj se! Odmah!“

Opet onaj ton glasa. Stisnuo sam zube i progutao knedlu.

Spustio sam ih šutke. Izribala me spužvom junački, koža mi je bridjela. Nisam se usudio ništa reći. Mlakonja. To sam ja. Jedan obični mlakonja.

„Idi u sobu!“ kimnula je glavom prebacujući ručnik preko svojih leđa. Bila je ljuta, ali nekako drugačije. Kao da nije bila tu. Ne znam što sam sad napravio. Čuo sam vodu iz wc-a. Nakon petnaest minuta izišla je u novoj haljini, mirišljava kao ruža.

„A momak?“ usudio sam se pitati. Obećao sam mu da ću pomoći. Did je uvijek govorio da riječ vrijedi koliko i čovjek koji je daje.

Kao da sam je ubo. „Što s njime?“ podigla je obrve i stisla usta. Ovakva mi je bila najgora. Zнала je o čemu pričam, maloprije smo stajali iznad njega.

„Hoćemo zvati Hitnu pomoć?“ nisam odustajao. Obećanje je obećanje.

„Nećemo“ nervozno je odvrtila streljajući me pogledom. „Mrtav je.“ Podigla je obrve.

„Ali kako znaš...“ zaustio sam kad me dohvatila za bradu i unijela mi se u lice.

„Slušaj me,“ skoro me doticala nosom, „nisi ništa vidio, razumiješ?! Neka drugi zovu policiju. Nisu ovo čista posla. Uvalit ćeš nas u probleme! Podavit će nas k'o piliće. Šut' kad sam ti rekla!“ Njene oči kao da su me usisale.

Kimnuo sam u znak apsolutne predaje. Žalostan do bola. Kad sam slučajno zapeo preko njega i vidio ga prvi put bio je otvorio ono

jedno zdravo oko. Jauknuo je. Čuo sam ga. Jedva, ali jesam. Kako zna da je mrtav? I ko će nas to udavit? Nikad mi ništa ne govori. Misli da sam preglup da shvatim.

Narednih sat vremena sam ležao u krevetu i razmišljao o momku. Podsjećao me na nekoga. Nikako se nisam mogao sjetiti koga. Možda netko s televizije.

Što će biti sa njim?

Nisam ispunio obećanje.

Sramio sam se.

Ona je klapala u kuhinji i slušala radio. Zazvonio je telefon. Čuo sam je kako se s nekim prepire. Trudila se tiho govoriti da ne čujem, ali svako malo bi se čuli glasni živčani proboji. Spominjala je momka i mene i nekakvo rublje. Super. Ja znači ništa ne smijem reći, a ona sve objašnjava nekome na telefon. Opet me zabolio stomak.

Približio sam se vratima da bolje čujem.

„Ispred našeg dvorišta. U živici.“ Tišina.

„Sigurna sam, on je.“ Udahnula je duboko i glasno izdahnula.

„Ma jesi normalan? Vidiš kako je on završio. Dobro su ga sačuvali!“

„Nemoj mi ništa više objašnjavati,“ prekinula je grubo.

„Dolazi ovamo!“

***

Zvono na ulaznim vratima prekinulo je beskonačnu tišinu našeg ručka. Trznula se. Već sam bio u niskom startu kad me prikovala pogledom za stolicu.

„Stoj tu!“ nervozno je zaprijetila prstom. Požurila je do vrata. Već se bila uhvatila za kvaku kad se u zadnji tren sjetila da pogleda kroz špijunku. Uvijek me s time pili. Izgledala je kao da hvata zraka. Opet je zazvonilo. Ovaj put duže. Poravnala je haljinu na trbuhu, namjestila je osmijeh i otvorila vrata. Ćirio sam sa do vratka od kuhinje.

„Dobar dan gospođo,“ kimnuo je glavom mladi policajac skidajući kapu.

„Dobar dan.“

„Molim Vas, možemo li kratko porazgovarati?“ Već je zakoračio prema vratima kad ga je presjekla oštro: „O čemu se ovdje radi, recite molim Vas?“

Približio sam se na pola puta do vrata, da bolje čujem, nije me osjetila.

Policajac je iznenađen zastao. Garant ga je fiksirala pogledom. Pa kad on s pištoljem nema hrabrosti da joj išta kaže, kako bih ja mogao?

Šutio je kratko, a onda je krenuo: „Na putu ispred Vaše kuće, zapravo pod Vašom ogradom, našli smo mušku osobu, pretučenu i izbodenu. Dobili smo dojavu od prolaznika. Jeste što vidjeli, čuli možda sinoć ili danas?“

Uporno je šutila i odmahivala glavom. A ja, ohrabren policajcem, doletio sam iza nje i provirio kroz napola odškrinuta ulazna vrata. „Ja jesam!“

Pocrvenila je od bijesa. Mislim da bi me taj tren najradije bila sravnila sa zemljom. Nisam je smio ni pogledati. Pri samoj pomisli hvatala me mučnina.

Policajcu je bilo drago. Konačno je imao što zapisati u onaj svoj modri notes.

U daljini se čulo zavijanje sirene Hitne pomoći. Bilo mi je lakše. Možda nije mrtav, odakle ona zna? Možda ga spase.

„A ti si?“

„Markooo,“ cijuknuo sam bolno. Uхватила me za vrat i stisla koliko je god imala snage. Glup sam što to nisam predvidio.

„Što je bilo?“ okrenula se prema meni s nekim luđačkim pogledom i pomilovala me po glavi. To mi je bilo prvo upozorenje.

„Ništa,“ spustio sam pogled. Nema sad povlačenja, ovo je za višu stvar, rekao sam sebi. „Udarilo sam prstom u vrata,“ mirno sam uzvratilo.

„On Vam je malo smotan,“ požurila je da objasni.

Bio je iznenađen našom malom predstavom. Nadiruća zvonjava Hitne sad je već pošteno zaglušivala. Parkirali su ispred naše kapije, tik do momka.

„Kada si ga vidio?“ nastavio je kad se sirena ugasila.

„Jutros, oko deset.“

„Oko deset?!“ izbečio je oči prema meni. Krenuo je nešto zapisati.

Tad ga je dozvao stariji kolega koji je stajao desetak metara dalje, pred kapijom. Pokazivao mu je rukom prema nosilima. Bolničari su ih ubacivali u kola. Momak je bio u neakvoj sivoj vreći.

Okrenuo se natrag prema meni. Prekrižio je ruke na prsima i mrko me pogledao.

„Pa zašto nisi nešto rekao?!“ mama je odjednom pukla ko ekspres lonac. Brzinski mi je odvalila šamarčinu.

Gledao sam je zabezeknuto. Policajac je pogledao nju, pa opet mene.

„Pa da, mogao si majci reći da nas nazove. Možda smo ga mogli spasiti!“ Slegnuo je ramenima spremajući notes.

Možda smo ga mogli spasiti? Spasiti! Spasiti!

Glava mi je bubrila. Gledao sam u nju dok su njegove riječi odzvanjale. Obile bi se o pulsirajuću glavu pa bi zabolile još više, a onda bi nastavile do idućeg udarca na drugu stranu. Promatrao sam je ne trepćući. Ljubazno se okrenula prema policajcu ispričavajući se za moju glupost. I dalje sam stajao na mjestu.

„Znate, oduvijek je malo...“, odmahнула je glavom šireći ruke u nemoći, „pa, tako,“ nasmijala se gledajući me sažalno, a opet k'o da sam joj sve na svijetu, „nedotup se u nas kaže.“

To je to. Taj pogled sam najviše mrzio.

U glavi ko da mi je nešto puknulo. U trenu sam se pretvorio u razjarenog pit bulla, stroj za ubijanje. Skočio sam joj s takvom lakoćom za vrat, jednim ugrizom zahvatio arteriju i stao je trgati svom silinom glave. Krv je šikljala posvuda, zapljuskivala njene savršene bijele zidove. Srušio sam je na pod i nisam puštao vrat dok se nije prestala bacakati. U ustima je bilo slatko. Po meni se cijedila bala i njena krv. Kesio sam se pobjednički.

Prenulo me je potezanje za uho. Žarilo je. Vidio sam da otvara usta i nešto govori. Niz moja je curila slina. Obrisao sam je posramljeno.

Krenuo sam u sobu. Pred vratima je i dalje stajao policajac.

Dogodilo se.

Opet.

Zatvorio sam vrata i sjeo na krevet. Ovo je već drugi put da razmišljam o tome. Osjećao sam se lošim svakom svojom porom. Nisam normalan. Ovo sigurno nije normalno. Teško sam disao, kao da mi je slon sjedio na prsima. Naginjao sam se trupom naprijed-nazad u pravilnom ritmu, ali nije pomagalo ovaj put. Misli su me preplavile. Kao da mi je netko stezao metalni obruč oko glave. Želudac mi se grčio. Zavrnuo sam desni rukav i zagrizao podlakticu, dok nisam osjetio krv. Bol je nadjačala sve drugo. Osjećao sam tupilo i konačno popuštanje napetosti. Ostali su svi zubi. Pritisnuo sam maramicom da upije krv da ona ne vidi. Na to uvijek pazim. Da ona ne vidi.

Na zvuk micanja kvake vrisnuo sam.

Zalazak sunca na dar

I

Već pola godine kako je Lorens u bolnici, svestan da u njegovoj duši počinje da se gnezdi „sindrom inertnosti” koji je još kao dete razvio pri prvom dužem bolničkom lečenju. Nigde mu se ne ide, ništa mu se ne radi, ritual bolničke svakodnevice sadrži sve što mu je potrebno. Najvažnije od svega je što ga to oslobađa odgovornosti za sopstvenu sudbinu. Ujutru i popodne Lorens odlazi u bazen na hidroterapiju, glavni fizioterapeut mu je odredio pokretnog pacijenta da brine o njemu dok se svlači i kreće po mokrim pločicama. Njegovo ime je Esad koji na prvi pogled deluje zaostao u psihičkom razvoju, sve dok se ne osmehne i kaže „da ga kući čekaju mlađa braća i sestre”. Drugi pacijent Ismet Mujezinović takođe pokretan, svakog dana ga u rano popodne čeka da se vrati iz šetnje i zajedno popiju kafu. Za razliku od Lorensa, oni željno čekaju dan kad će izaći iz bolnice, ali to ne utiče na njihovo prijateljstvo koje svakim danom postaje sve veće. Lorens voli da u nevezanom razgovoru o ljudima različitih vera kaže: „iako su muslimani, oni me poštuju kao brata rođenog”. Kad sestre pogase svetla i krenu noćni zvuci, Lorens ispod podignute roletne vidi deo tamnog neba, obično prazan, samo kad je posebno vedro tu zaluta poneka zvezda. I gotovo uvek neposredno pred usnivanje prolazi kroz neku vrstu metafizičkog transa u kome pluta po tom kosmičkom beskraj. Postoje noći kad mu veseli glasovi iz ambulante, znak da dežurna sestra ima posetu, remete taj ritual i to su jedini trenuci kad Lorens razmišlja o odlasku.

Jednog takvog nepromenljivog dana, bilo je rano proleće, Lorensu se u bazenu predstavlja ćelavi gospodin, doktor Ljuba Avramov i kao poentu svog kurikuluma navodi podatak da je nakon dvadeset pet godina službovanja u Africi (država Mali) odlučio da se vrati i kupi kuću na obali. „Delujete odsutno, usamljeno, da li mogu da Vas posetim u Vašoj sobi?”, pita! Lorens nema ništa protiv, daje

pristanak, ali ga muči nametnuta poruka i provodi celo popodne u introspektivnom preispitivanju da li on samog sebe doživljava kao odsutnog i usamljenog. U čemu je problem, pita se Lorens, šta meni nedostaje ovde u bolnici: „dani prolaze, a ja uvek imam mogućnost da se pridružim spoljnom svetu! Pitanje je samo da li ću u njemu biti sigurniji nego ovde”.

Nailazi period kiša koje u ovom kraju ne znaju da stanu i u nekim delovima dana gustinom padanja stvaraju prave vodene zavese. U sobi Lorensa prokišnjava plafon, mora da se pomeri krevet i voda se skuplja u dva velika latora. Puno tri nedelje nije bilo dana bez kiše, a onda sa prvim suvim danom dolazi doktor Ljuba Avramov. Donosi njujorški *Tajms* i biranim rečima koje prate gospodstveni pokreti („bila bi mi čast, imao bih zadovoljstvo, nadam se da možete odvojiti malo vremena...”) poziva Lorensa na ručak u kuću na obali. I još kaže da u slučaju dogovora, njegova žena Afrikanka Kadi pita (uz srdačne pozdrave naravno) da li Lorens ima neku specijalnu gastronomsku želju. Ako nema, ručak će pratiti afrički meni!

II

Dve godine nakon opisanih događanja Lorens letuje u kući doktora Ljube Avramova. Oporavljen je, ponovo je „u sedlu” kako se obično kaže za povratnika iz nevolje. Sprema doktorsku disertaciju u kojoj želi da pokaže mogućnosti poboljšanja bubrežne funkcije u teškim somatskim bolestima. Krenula su i putovanja, u zimskom periodu je posetio Veneciju. Mnogo godina kasnije kad je čitao „Vodeni žig” od Brodskog, u autobusu na liniji glavni grad – njegov grad, shvatio je da je to to, poželevši da i on bude u njoj sahranjen.

Sa doktorom Ljubom Avramovom, Lorens se viđa samo pred večeru, jer on svoje vreme provodi u radnoj sobi pišući knjigu o tropskim bolestima Afrike. Uz čašu vina oni tada razgovaraju na razne teme i posmatraju kako sunce u zalasku prosipa zlato po zalivu. „Ovo je zlato za moju Kadi i ja joj ga svake večeri prinosim na dar” ne propušta da kaže i Kadi bi se na te reči uvek osmehnula i rekla „O Ljuba, moj Ljuba”. Doktor Ljuba Avramov kaže da je od afričkog naroda naučio lepotu skromnog života, uprkos tri vojna

puča koja je tokom svoje lekarske prakse proživeo. Njegova kuća na moru će uvek biti otvorena za sve afričke ljude. I još kaže da je Kadi njegovo najveće blago.

Skoro uvek u isto vreme, negde pred podne, Lorens pliva svoju maratonsku trasu sa obaveznom deonicom baterflaja u finišu. Pošto je u savršenoj kondiciji, ruke mu rade po automatizmu i jedini problem su mu prisilne misli koje ga teraju da odustane. Ne bi li ih razjurio, on ciljano razmišlja o knjizi koju piše doktor Ljuba Avramov, o njegovoj rečenici da je za njene potrebe „lumpovao po bibliotekama u raznim gradovima sveta”. I oslanjajući se na svoje psihoanalitičko znanje, on shvata da je ta knjiga omaž srećnoj prošlosti koja kroz nju još uvek traje i da se piše kako se nikada ne bi napisala. Pored toga on razmišlja i o sebi i shvata da ne zna šta će sa sobom. U redu je to što sprema disertaciju, izgledna karijera mu je skoro zagarantovana, ali uprkos svemu, ispunjen je prazninom. Muči ga to što nema čvrst moralni stav, ne nalazi vrednost koju bi autentično doživeo kao svoju. I dok pliva svoj nebrojani krug, on stvara sliku i u mislima se divi mladom doktoru Ljubi Avramovu koji nakon završenih studija, ostavlja sve i odlazi da doživi „nešto opšte” – skidanje kolonijalnog jarma i buđenje crnog kontinenta. Da kroz opšti doživi i svoj lični preobražaj. I kad ga je žena stavila pred neopoziv izbor, ona i deca ili Afrika, doktor Ljuba Avramov, tada već u zrelih godinama, imao je svoj stav. „Afrika”, odgovorio je sa setom i nastavio da svakog jutra na putu do posla u svoj kamionet prima putnike siromahe. Dok misli o tome Lorens se, čak ni virtuelno, ne usuđuje da sebe stavi u takav „egzistencijalni procep” jer iza njega su dve neuspešne ljubavne veze, koje su propale u isto vreme, jedna u nestanku, druga u nastanku. I zato oni uglavnom čute na terasi uz večernju čašu vina. Sa sprata iz sobe gde obitava Kadi čuju se zvuci afričkih bubnjeva. Pejzaž nalik na fjord tone u mrak, u vazduhu koji ih okružuje oseća se obostrano uvažavanje!

Svi u kraju su očarani tom čudesnom kućom doktora Ljube Avramova, na kojoj se svakog dana nešto doraduje. I dodatno su čude što im u susedstvu žive stariji gospodin blagog izgleda, uvek ljubazan i mlada žena-crnkinja. Kad čuđenje pojača dokoličarsku napetost može se čuti i poneka lascivna dosetka. Doktor Ljuba Avramov im to ne uzima za zlo. Zove ih na čaj, pažljivo sluša njihove

jadikovke, kaže im „dođite i drugi put, uvek ste dobrodošli“. Dok ga gleda kako ih prima i ispraća, Lorens priznaje sebi da to nije njegov „cup of tea“. U zaliv, koji u sumrak kad obrisi okolnih brda postaju kao tušem izvučeni, podseća na norveški fjord, uselio se delfin. Iznenada, kad se to najmanje očekuje, on izranja iz dubina i presreće ribarske čamce, igra neku svoju igru duž udaljenih bova. Lorens se uspavljuje praveći jungovsku analogiju između svog baterflaj stila i plesa delfina.

Nakon što ga je crevna polipoza naterala da napusti Afriku, tri godine je doktor Ljuba Avramov obilazio obalu da skući svoj novi dom i još sledeće dve čekao naslednike da usaglase prodaju kuće od koje nije želeo da odustane. Lorens ga posmatra pomešanih osećanja kako sa radnicima koji mu rade na krovu seda za trpezu. Upravo je otkrio je da je jednom od njih rođendan, daruje ga bocom italijanskog vina. Kroz nekoliko dana kad su otišli, Kadi mu je na „afričkom engleskom“ poverila da su pri odlasku sa sobom odneli muzički stub. U Lorensu raste bes, najviše zbog toga što na licu doktora Ljube Avramova sve vreme vlada savršena bonaca. „To nije fer, ponašati se tako“ hoće da uzvikne, ali ga u tome sprečavaju munje koje varniče iz crnih oblaka pocepanih nad zalivom. Oluja je već davno napustila svoj zametak!!

III

Prošlo je deset godina, Lorens je u Parizu gde na kongresu nuklearne medicine participira proširenim istraživanjima iz svoje disertacije. Stanuje u jeftinom hotelu na Klišiju i ne propušta priliku da na kraju svakog kongresnog dana u obližnjoj robnoj kući „Tati“ kupi sako na rasprodaji. Unutrašnji svet mu je uzburkan, pun mešovityh osećanja. U vezi je sa udatom ženom i seksualno se doživljava potpuno ostvarenim. Na duhovnom planu međutim, on se još uvek traži. Poput zlatne ptice i dalje mu izmiče „nepoznata vrednost“ za kojom čezne.

Poslednjeg dana boravka Lorens konačno okreće telefonski broj koji je neposredno pred put dobio čudnim sticajem okolnosti. Obuzima ga strah da davnu čaroliju koja je u njegovoj duši

nepovratno arhivirana ponovo iznese na svetlo dana. On ipak donosi odluku i zove i na drugoj strani telefonske linije lako prepoznaje smireni glas doktora Ljube Avramova koji kaže „da mu je posle toliko vremena drago što ga ponovo čuje”. Ugovaraju viđenje i u kasno popodne nakon susreta na dogovorenom mestu oni putuju metroom ka malom stanu u predgrađu, gde ih kao nekad čeka Kadi. Dok se voze, u gužvi koja neprekidno raste Lorens sluša svog kolegu, slobodno se može reći i prijatelja, kako debatuje o pogubnom uticaju svetlećih reklama na ljudsku kreativnost i razarajućem dejstvu buke na globalno raspoloženje. Istovremeno ga međutim muči misao da će to biti jedini dan u kome neće kupiti sako na rasprodaji. I da bi razjurio opsesivne misli, on baca fokus na aktuelni trenutak pun tuge zbog uvida da je od njihovog poslednjeg viđenja doktor Ljuba Avramov vidno ostario. Nižu se metro stanice, preplavljene ulascima i izlascima... Svuda oko njih su ljudi, ošamućeni nedostatkom vazduha, na putu ka svojim stalnim ili trenutnim odredištima. „Svi mi smo ovog trenutka, pomisli Lorens, na zajedničkom putovanju ka nekoj destinaciji koju obavlja rastući mrak. A iza nas već stiže drugi voz sa sličnim ljudima”. Doktor Ljuba Avramov napokon daje znak, i dok se sprema da prođe kroz gusti ljudski roj, Lorens se iznenada seća „delfina iz zaliva nalik na norveški fjord”.

Na meniju je pečeno pile, Kadi se nakon položenog vozačkog ispita upravo vratila kući. Atmosfera je puna ljubaznosti i kontrolisanog zadovoljstva što je staro društvo ponovo na okupu.. Govori se o prošlim vremenima, a svaka rečenica zbog Kadi koja ne razume njihov jezik ima i francusku verziju. Doktor Ljuba Avramov i dalje piše svoju knjigu o tropskim bolestima i to je jedan od glavnih razloga kaže, što su naselili mali fransuski stan kupljen još za njegovog službovanja u Africi. „Lumpovanju po bibliotekama nikad kraja”, opet kaže, ali sada fanatično užarenih očiju i Lorens sa velikim bolom, sa bolom koji se obično javlja kad vas draga osoba iznenada napusti, shvata da je „zlatno zalivsko sunce” potamnelo pred rastućom opsesijom. I Kadi je imala svoje razloge da se odrekne „zlatnih traka”, najveći je bio usamljenost koja je sa svakim smirajem dana rasla poput džinovske hobotnice što se neprestano množi. U njemu, koji je uglavnom raspolagao površinskim šarmom, zaoraše se brazde dubokog saosećanja prema njegovim prijateljima

koji svoju zajedničku životnu priču privode kraju, ovde u neuglednom francuskom predgrađu. On shvata da ljudska priroda uvek dođe po svoje. U hodniku se udružuju zvuci lifta i koraka na stepeništu, veče uzima zamah. Slike egzaltiranih voditeljki ne skidaju se sa televizijskog ekrana. Doktor Ljuba Avramov kaže da je to jedan veliki „il giordino per adulti”. Kadi, srećna zbog položenog vozačkog ispita, pokazuje mu šahovsku garnituru koju joj je poklonio pri prvom susretu. Poseta se polako bliži kraju.

Omamljen vinom, Lorens, kao što uostalom uvek čini, pokušava da od događaja napravi celinu. Razmišlja o uzročno-posledičnim vezama koje su ga tog trenutka dovele baš na to mesto, traga za simptomima Jungove sinhronizacije. Rebus rešava tako što pokušava da napravi red, čak i hijerarhiju u mešavini osećanja koja ga opsedaju. Za tren mu misao skreće i on zavidi svom prijatelju što će ga sa njegove životne linije ispratiti tople oči crnkinje. Ali brzo se vraća i putuje mislima dalje, sve dalje, do same kuće na moru obasjane „zlatom sunčevog zalaska”. To je ta ptica, misao, to je rešenje rebusa pomisli, opraštajući se sa svojim prijateljima koje nikada više neće videti.

IV

Dan uoči žučne svađe koja je bila početak kraja njegove trogodišnje emotivne veze, Lorens uzima rent-a-kar sa idejom da sunčani dan iskoristi za obilazak obale. On je upravo prevalio šezdesetu godinu, „probio je zvučni zid”, kako se kaže i ima privid da se nalazi se u stabilnoj partnerskoj vezi. U tom trenutku, naravno, on i ne sluti da će se uskoro desiti žučna svađa. I na profesionalnom planu, on se oseća ostvarenim, postao je akademik, ispunio je sve stručne ciljeve. Vožnja obalom u sebi nosi malu tajnu, Lorens želi da pronade kuću pored mora u kojoj je proveo leto tačno pre dvadeset i osam godina. U međuvremenu on je puno radio na sebi, čitao je Šopenhauera i Ekarta Tola i donekle uspeo da se otrgne od „patetičnog sentimenta” koji mu je usporavao duhovni razvoj. Počeo je više da živi u sadašnjosti, naučio je da posmatra svoj bol. To se uostalom moglo osetiti i u toj žučnoj svađi koja se desila sutradan.

Kuću na moru nisu pronašli lako, pre bi se moglo reći sasvim slučajno. Oronula od prolaznosti, kao da se trudila da ugasi svoju prepoznatljivost. Lokalni slikar Macan, psihički oboleo zbog razvoda, koji ima ključeve još iz doktorovog vremena, u dnevnoj sobi razapeo je štafelaje. U bašti iza kuće nazire se drvo prepuno limunova. Doktor Ljuba Avramov je odavno umro, Kadi se vratila u Afriku, kaže Macan, naslednici se retko javljaju. Kuća propada, on nema para da ulaže u održavanje. Lorensa opседа tuga. On grli svoju partnerku i pokazuje joj mesto gde su „zlatne trake sunčevog zalaska” namenjene Kadi ulazile u kuću. Pokazuje joj trasu kojom one putuju kroz zaliv.

Danas kad razmišlja o tom danu Lorens smatra da je u atmosferi bilo mnogo simptoma koji su najavljivali sutrašnju žučnu svađu. Ta neuobičajeno česta zvonjava telefona, na primer, mogla je biti jedan od njih. Ili možda prenaglašeni minut obostranog oklevanja kad je trebalo platiti račun za ručak. Napustila ga je opreznost, dovoljno da otelotvoreni bol zgrabi svoju šansu!

Partija pokera

Naš gradonačelnik sjajno igra poker. Sa njegovog skamenjenog u vremenu lica ne može da se pročita ništa. Saigrači se godinama trude da otkriju neki detalj njegove biografije, ali dalje od ličnog imena, za koje sumnjaju da je pravo, nikada nisu stigli.

Došao je izdaleka, pričaju oni koje je u partijama najviše odrao i čiji skupi satovi odavno zveckaju u njegovim drvenim fiokama. Poslali su ga. On je njihov čovek. Rekli su: vidi onaj mali ima lice koje se lako zaboravlja, daj ga ovamo, neka bude naš. Ili verzija onih koji još uvek smatraju da će ga pobediti i povratiti izgubljeni novac: ma naš čovek bre, znam mu strica, tu nema sto kilometara... Kraj te vatre je rastao, rumeni seoski dečaćić, ima braće i sestra koliko hoćeš, bilo je i stoke kad je bio mali, ali on je voleo da čita. Videli ga među provincijskom decom u tankom kaputu po debeloj zimi i rekli, ovaj mali izgleda na prvi pogled pošteno, a na drugi spreman na sve, daj da ga uzmemo.

Za pokeraškim stolom neki se predstavljaju kao njegovi bliski prijatelji i, po tonu kojim mu se obraćaju, moglo bi se čak reći da to i jesu. Oni gube silne svote kao ništa, smejući se, predstavljajući to kao prijateljsku sparing-partiju i uveravajući druge da će im on to vratiti jer je novac odavno prestao da ga zanima. Takvi tvrde: on je odavde, prestoničko dete, iz centra grada. Stara gradska porodica, deda politički disident, majka ćerka poznatog hirurga, otac pomalo boem, pomalo kurvar, ali u suštini dobar čovek, jedva svršeni student-advokat-sudija-državni tužilac, umro u pedeset i nekoj, u zagradi, od pića.

Nijedna teorija, međutim, nije našla svoju primenu na otključavanju gradonačelnikovog pokeraškog lica. Dok bi vrteli karte u znojavim prstima, neko bi pomenuo ime sela, navodno njegovog rodnog mesta, ali on bi ostao skamenjen. Pa bi se povela priča o poznatom gradskom hirurgu, kojeg su prodavali kao njegovog dedu, ali opet ništa. U tišini koja je postajala sve napetija, neko bi opalio po njima, izdaleka: ni najmanji nervozni trzaj, kao da on nema veze sa tim.

Koštalo ga je to njegovo kameno lice. Marketing stručnjaci su ga uvek izbacivali iz igre kada bi došao red na fotografisanje. Pojave se iznenada, sa žvakaćim gumama i velikim crnim blokovima, cipelama čija je boja bolela svakog muškarca i kao nemarnim frizurama od posvađanih dlaka oko koje se frizer tri puta preznojio i jednom pao u nesvest. Slože pred njim svoj set fotografija: usamljeno jezero u šumi, poljana ožutela od cveća u punom naponu, napregnuti mišići snažnog konja, ulica u kojoj veje kroz žmirkavu svetlost uličnih svetiljki. Kao prava maloumna budala, gradonačelnik zabalavi i želi još, ali mu prekinu užitek konstatacijom da njegovo lice neće moći da se nađe na posterima za kampanju. Ti si naš čovek iz senke, naš adut sa kojim zadajemo završni udarac, ti ćeš doći posle.

Gledajući tog marketinškog stručnjaka sa njegovim aj-podom i njegovim laptopom, sa njegovih četrdeset godina spakovanih u odelo dečaka, sa njegovom kafe-late za poneti u šarenoj šolji koja mu upravo u tom trenutku magli savršen krug na njegovom stolu od mahagonija, kao psetance kad podigne nogu da zapiša svoju teritoriju, dođe mu da mu, za početak, odvali jednu lepu šamarčinu, celim dlanom, da pukne tako da njegovoj sekretarici ispadne modni časopis sa masnim stranama iz ruku. Ali, šef je rekao svoje, a marketinški stručnjak sa šefom igra basket u sali koja se iznajmljuje samo šefu i šefovom šefu obezbeđenja.

Pitao ga je: kako uspeva? Kako uspeva da na posterima ispadne tako prisno i ljubazno, ozareno i obećavajuće? Vežba pred ogledalom, ništa više. Šef je uvek govorio u zagonetkama i gradonačelniku ni

ovaj put nije bilo jasno o čemu priča. Nema tog ogedala koje bi pristalo da gleda u šefa duže od pet minuta. I šef i on prošli su isti trening koji se svodio na to da postanu ljudi bez biografije i ličnih crta lica. Kao dobar vojnik, on je svoj posao uradio temeljno, toliko da je sa sebe skinuo svaki trag. Pojavio se kao novi čovek, ponovo rođen – sa skamenjenim licem.

Šef, s druge strane, nije imao srca da se odrekne svojih strasti, pohote za svim i svačim, za zlatnim satovima, snažnom brujanju moćnog motora, devojčicama koje još rastu, kockama leda potopljenim u alkohol, plivanju u bazenu sa hidromasažerima sa pogledom na more. Njegova požuda sabijena u slobodno vreme kojeg je sve manje imao, očitovala se na njegovom licu kao ljudskost, bliskost, tinjajuća sreća koja će eksplodirati u velelepnim orgijama punim ljudskog mesa.

Gradonačelnik, međutim, brižljivo je očistio sve što bi moglo da se vuče za njim i sad mu je bilo žao što je bio tako dobar đak. Tešilo ga je to što je znao da će kad-tad šefovo prijazno lice biti pročitano, čim se pojavi grupa nezadovoljnika veća od sto ljudi, otkriće se odakle mu blaženi osmejak u ovakvo vreme i šta je izvor njegovog spokojstva koje ga na posterima čini tako lepim i poželjnim. Do tada, šefovo lice se podavalo objektivu, dok je gradonačelnikovo bilo sakriveno tamom. Osim njegove pokeraške sabraće koju je olakšavao za desetine hiljada, automobile, stanove, kuće, niko ga nije znao. Čak su i te pokeraške partije imale među nama, stanovnicima grada, status mita, legende koja ide od usta do usta. Gradonačelnik je u našim očima više delovao kao nevidljiva sila čije dejstvo možemo da očitujemo samo kao posledice, ne znajući koji im je uzrok i svrha postojanja.

Rečenica „Šef je skiknuo“ i novo lice sa kockastom vilicom za pokeraškim stolom, pojavili su se otprilike u isto vreme. Vreme zatišja predugo je trajalo, ljudi su se uskoprcali, postali gladni i očajni – trebalo ih je nečim nahraniti, pa je odlučeno da im daju šefa.

Gradonačelnik nije bio siguran šta da misli dok je prelazio očima preko naslovnica. Od svih strasti, ušmrkavanja belih linija sa glatkog šefovskog stola, orgija za uticajne prijatelje u klubovima strogo zatvorenog tipa, hvatanja za guzicu devojčica i dečaka, izabran je mobing i preljuba kao razlog za zgražavanje javnosti. Do novina je došlo svedočenje nepoznate pripravnice u šefovom kabinetu da je jednom pozvao kod sebe pred kraj radnog vremena i u poverljivom razgovoru insinuirao da želi da ima seksualne odnose sa njom. Novinari su kao kreštave vrane po hiljadu puta ponavljali frazu „insinuirao da želi seksualni odnos“, na televiziji, u kaficima, na ulicama prepričavalo se i analiziralo da je šef „insinuirao seksualni odnos“.

Gradonačelnik je bio ubeđen da je to njegova prilika kada je marketinški stručnjak, zvaćemo ga Lale, u šarenim panatalonama i bahato skupim cipelama, uokviren naočarima za koje je izmislio da mu baš sada trebaju, izgovorio „Šef je skiknuo“. Na njegov predlog da ga uzmu za javnost, Lale ga je pogledao kroz imaginarni kadar koji je napravio sa oba palca i kažiprsta, osetio iznenadni poriv da palac i kažiprst jedne ruke pretvori u imaginarni pištolj i puca u to odbojno, kameno lice i kratko presudio: Biće bolje da te i dalje držimo u senci. Tako je pojava novog lica sa kockastom vilicom za pokeraškim stolom dobilo svoj sudbinski značaj. Gradonačelnik je odlučio da kao čovek bez lica iskoristi svoje mogućnosti do maksimuma, do bezumlja.

Počelo je sa lokalnim preduzetnikom, obaveznim sagovornikom novinara na ekonomske, ali i druge teme: moda (sa titulom najelegantnijeg biznismena objašnjavao je za koje robne marke u našoj zemlji вреди da vam oderu kožu s leđa), kultura (kao poznati kolekcionar umetničkih slika, bio je pozvan da pridikuje umetnicima na nedostatku kreativnosti), ljubav (najpoželjniji neženja sa smeškom je otkrivao da je nežan i pažljiv ljubavnik). Znao je tog fićfirića koji se danas tako dobro prodavao kao zarozanog službenika izgrizanih noktiju sa glavnim zadatkom da nosi akten-tašne i čuti.

Pozvao je kockastu vilicu, koga je prozvao Kocka, iako je ovaj imao neko drugo konspirativno ime, na poverljivi razgovor, da ga ispipa i nije pogrešio. Gledali su se preko zapaljenih tompusa, pili viski, zavrteli dva-tri puta kockice leda u čaši i sastanak je bio gotov. Lokalni preduzetnik elegantno je smaknut, snajperom, u glavu, ispred restorana u kojem umaču prste u srebrne posudice s vodom pre nego što zabodu tanku viljušku u „valdorf“ salatu. Lale se uskopistio, videlo se da je izbezumljen jer je zaboravio da je trendi biti kratkovid i fenirati se na „nemarno“. Ušao je u njegovu kancelariju na ivici plača: taman je završio predstavu sa šefovim suđenjem, a čekala ga je nova postavka, tugovanka za omiljenim biznismenom i ogorčene pretnje slovom krivičnog zakonika. Gradonačelnik ga je probudio iz transa: Ja sam ga ubio i ponosno mu pokazao lep, sjajni crni komad sa laserskim nišanom.

Posle jednog paketića dižućeg praška, tri aspirina i divljeg seksa u zguženom toaletu u njegovom ofisu sa sisatom-guzatom, Lale je seo da komponuje. U setu nas uvodi elegični glas predsednice gradske skupštine, odmerene reči, nemir nagoveštava govor direktora komore privrednika koji se naglašeno trudi da suzbije emocije, statistika uspeha odlučnim glasom državnog sekretara valja knedlu u grlu, da bi reči slučajnog prolaznika u anonimnoj anketi koji kreštavo zavapi: Kada je takav čovek ubijen, plašim se, o bože, plašim se doveo publiku do delirijuma. Odgovara mu baršunasti glas ucveljene devojke koja smiruje uznemirenost dugim, izvajanim nogama i crnom čipkom, emocije na komadiće rastrže iritantni glas društvenog hroničara koji je dobio ulogu plaćenika i pljuvača narodnih svetinja, da bi katarza stigla sa snažnim bas-baritonom šefa policije koji grmi da su na dobrom tragu.

Lale je uvežbavao hor za velelepnu sahranu, u svojoj viziji video je svuda bele ruže i kale, brendiranu crnu svilu i tilove preko bujnih dekoltea, ne sumnjajući da se iz gradonačelnikove kancelarije puši dim tompusa.

Koliko sinoć živahni filmski reditelj koji je na premijeri najnovijeg ostvarenja ugostio sva lepo ispeglana lica grada, visoke štikle, zlatne narukvice i leptir-mašne, osvanuo je na vestima u crnoj plastičnoj vreći sa ručkama koju unose u ružni, beli kamionet čija pojava uslikana na fotografiji tako kvari sliku ukusno projektovane vile sa kipovima koji zamišljeno gledaju u nebo pridržavajući skute. Dok je Laletov želudac vario treći bensedin, rulja sve glasnije viče da je policija nesposobna i maše novinama sa masnim, crnim naslovom: Udaavljen bankarski stručnjak koji je zaustavio inflaciju. U izbledelom duksu i farmerkama koje su ga krvnički stezale u udebljalom struku, Lale u magnovenju posmatra gradonačelnika kako zadovoljno ukršta prste odevene u crne kožne rukavice i ponosni pogled spušta na okrvavljeni kanap razvučen celom dužinom stola. Umoran, Lale odlučuje da preda bitku: Postaješ novi šef. Gradonačelnik je zloslutno miran: Ne. Ovo mi se više sviđa.

Dva paketića kasnije, Lale otvara front. Prvi telefonski poziv: tiražni tabloid objavljuje – lokalni preduzetnik je imao kockarske dugove. Drugi telefonski poziv: ugledni list je došao do saznanja da je za poslednji režiserov film ministarstvo kulture dalo pet miliona državnog novca. Treći telefonski poziv: na televiziji je mladi bankar koji obrazlaže svoj magistarski rad o zaustavljanju inflacije, kamera zumira zaglavljive sa imenom fakulteta i godinu. Sutradan, televizija izveštava o razbijanju lanca ilegalnih kockarnica, tabloid raskrinkava sve pogrešne poteze netom smenjenog ministra kulture i stavlja u naslov njegove reči po napuštanju kabineta: Pa šta je sad?!, ugledni list analizira društveni problem nezaštićenosti intelektualnih ideja, navodeći imena trojice uglednih stručnjaka koji su ugled stekli ukraivši ideje iz magistarskih teza studenata kojima su bili mentori.

Gradonačelnik je zadivljen i zabavljen. Sastanak sa Kockom trajao je duže nego obično i zatišje je trajalo duže nego obično. Lale je time zabrinut, posle dve nedelje smrtno ozbiljno spreman da puca sebi u usta, sećaće se da je bilo i više nego dovoljno razloga za brigu. Kada mu je uzbuđeni glas diktirao informacije sa lica mesta, više nije bio sposoban da smisli postavku za novu dramu. Presušio

je. Ispred policijske stanice koju su od mилоšte zvali „Tvrđava“ ubijen je šef policije, precizno, na mestu, pred šest kamera video-nadzora čiji je snimak tajanstveno procurio do svih medija. Gledaoci širom zemlje sa pomešanim osećanjima radosti i paničnog straha, iznova i iznova na svakih sat vremena u udarnim vestima upijaju snimak telesine koja izlazi iz stanice, namešta kragnu kaputa, a onda naglo odmahne glavom i pada na stepenište. Lale sa neurednom bradom i pahuljama peruti na ramenima zuri u metalni sjaj crne stvari sa laserskim nišanom koju gradonačelnik mazi od cevi do kundaka, od kundaka do cevi.

Ispratio ga je poluludog sa ironičnom sprdnjom Trebalo bi da odeš kod frizera. Mada to skršeni Lale nije znao, gradonačelnik je dobro znao da nijedno ubistvo nije počinio on, nego Kocka. Sve zadovoljstvo surovosti, sva slast rastrzanja Laleta, sva lepota izbezumljivanja glavešina čija je prošlost još bila vidljiva i osećajnog naroda koji voli da baca ruže pred noge posmrtnih povorki, pripadala je Kocki.

Uprkos tome, na gradonačelnikovom licu počeo je da se pojavljuje neobičan osmeh krotitelja zveri sa dugačkim, kožnim bičem. Kameno lice počelo je da dobija biografiju, uskoro će Lale, zaista, moći da ga stavi na plakat, ali gradonačelnika je mučilo što će ga u trenutku kada bude izašao za govornicu pred uskomešanu masu, željnu novih lica, iz prikrajka uvek motriti Kocka, spreman da skoči ako ga ne uključi u Laletovo pozorište uglednih biznismena. Gradonačelnik se nije plašio da Kocku proglasi uglednim, ali ga je duboko uznemiravala hladnoća i preciznost sa kojom je Kocka obavljao egzekucije, a još više to što je samo Kocka uspevao da za pokeraškim stolom pročita gradonačelnika.

Na sastanku na koji ga je pozvao sutradan posle ubistva šefa policije, po prvi put su tompuse popušili bez ikakvog dogovora. Gradonačelnik je, u stvari, želeo da sklopi sve Kockine kockice i osmisli plan. Saznao je iz koje teretane izlazi u dvadeset do jedanaest, ulica je bila dovoljno mračna, a njegova ruka dovoljno mirna da bi

bio uveren da stvar sa Kockom može da okonča sam. Sa dugom cevi u crnom rancu, izašao je iz svog kabineta bez trunke sumnje da će večeras napraviti prvi ozbiljan korak u karijeri viđenog političara. Okrenuo je ključ da upali automobil i za trenutak mu se učinilo da je na instrument tabli video poruku: Zar si tako glup?. Ali bljesak je bio isuviše brz da bi bio siguran da je takva poruka zaista postojala. Onda eksplozija, pa vatra, pa zavijanje sirena, pa Lale uokviren naočarima sa frizurom „na nemarno“ guzi sisatu čija glava udara o italijanske pločice toaleta, potentniji nego ikad, a na naslovnoj strani novina gradonačelnikova slika iz studentskog indeksa, ozbiljno lice mladog starca sa naslovom: Stradao tihi gradonačelnik.

ESEJ

Elpidino cveće - beleške o nadi -

Elpida je duh nade. Od svih demona jedino je ona ostala u Pandorinoj kutiji da bi bila uteha ljudima. Elpida je po antičkom predanju mlada žena koja u jednoj ruci nosi cveće, dok drugom pridržava haljinu. Nada je uvek u društvu sreće i zla.

I

Žrtva (Offret), film Andreja Tarkovskog iz 1986. godine, tematizuje zlo koje pretilo svetu, ako ne potpunim uništenjem, onda ishodom koji je krajnje neizvestan. Istorijski lik tog zla je Hladni rat, tempirana nuklearna katastrofa.

Aleksander, centralni lik filma, živi na severu, sa porodicom, u kući izvan naselja, na mestu koje je istovremeno idilično i apokaliptično.

Aleksander je uznemiren. Njemu je jasno u kakvoj se opasnosti nalaze, on se moli za spasenje. Od svog prijatelja poštara, znalca okultnih tajni, saznaje da je sveopštu katastrofu moguće sprečiti jedino putem magije čiji je jedini medijum u okolini Marija, Aleksandrova kućna pomoćnica.

Nakon ritualnog pranja i seksa sa medijumom, Aleksander podnosi žrtvu koju je obećao bogu: uništava svu svoju imovinu paljenjem.

Njegov sin, nesvestan magičnog spasenja, zahvaljujući očevom prethodnom tutorstvu, postaje čuvar novog poretka koji se, naizgled, ni po čemu ne razlikuje od pređašnjeg: verno zaliva mrtvo drvo koje je njegov otac zasadio pored puta i koje će da oživi ukoliko on bude svakodnevno izvršavao ritualnu negu. Sin postaje garant mira, nada za održivost ovozemaljske sreće.

Antihrist Larsa fon Trira, film čije je prikazivanje počelo 2009. godine i koji je posvećen Andreju Tarkovskom, referiše na Žrtvu, stavlja svog sagovornika iz kinematografske prošlosti pred crno ogledalo koje ne poznaje svetlost nade. U *Antihristu* sin umire na samom početku. U to isto vreme, u susednoj sobi, njegovi roditelji vode ljubav. Muzika koja prati ljubav roditelja, pad deteta kroz prozor i njegovu smrt je lepa Hendlova arija „Lascia ch'io pianga“:

*Dozvoli mi da plačem
okrutna sudbino
i da jecam za slobodu ...*¹

Muškarac, psiholog po profesiji, nameće se svojoj ženi, koja je u dubokoj patnji, da bude njen terapeut. Njegovi argumenti su dugo poznanstvo i dobro poznavanje. Ali njena patnja ima širi opseg od smrti deteta i od imaginacije i znanja njenog muža. Povezana je sa paničnim strahom od šume u kojoj je volela da provodi vreme. Ta šuma sa zove Eden, Rajski vrt i ima dva lica, govori dva jezika: jezik mira i prirodne lepote i jezik zla, nasilja, očaja, opšte propasti. Ženu je strah od zle prirode čiju je nadmoć osetila jednog leta koje je provela sa sinom u idiličnoj šumskoj kolibi. Tada je uspela da se odbrani od pretećeg zla jedino fizičkim mučenjem deteta. Priroda je Satanina crkva, izjavljuje ona. Njen muž ne može da razume dubinu tog doživljaja. Razdvaja ih njegovo čvrsto poverenje u doseg naučnog znanja kojim raspolaže i u koje veruje.

Priroda je zlo za subjektivnost u čijem je temelju potreba za dominacijom nad prirodom. Gubitkom nekritičkog poverenja u postojeći poredak ostaje nada kao oslonac nepomenjene subjektivnosti. Gubitak nade ranjava subjektivnost, pravi pukotine na tkivu tog praidentiteta i nasilno usmerava mentalni pogled na nju. Taj gubitak je uzrok sadističkog uvida u sebe. Naučno držanje može jedino da pokuša da leči onog ko se nađe u blizini prirode bez identitetskog oklopa, ili da ga proglasi ludim. Po Triru, preteće zlo,

1. prvi stih arije „Lascia ch'io pianga“

koje je prisutno i koje se događa, ne može biti uklonjeno. Ono ne samo da nije lišenost dobra, kao kod određenih mislilaca antike, već ima status supstancije. Ukloniti zlo značilo bi ukloniti čoveka.

III

Po *Katoličkom katehizisu*, Antihrist progovara kroz svaki nagoveštaj mesijanske nade unutar istorije, jer ta nada može da bude realizovana isključivo eshatološkim sudom, izvan istorije.²

Ukoliko nam je Hrist ostavio obećanje Božje države čije kapije se otvaraju tek posle kraja vremena, Antihrist, njegova suprotnost, pobornik je prirode i zaštitinik zemaljskog života. On predstavlja mogućnost delotvornog nadanja. Milenaristički pokreti, kojima su pripadali ljudi sa verom u hiljadugodišnju vladavinu mesije na Zemlji, hteli su da ubrzaju dolazak tog pravednog carstva sredstvima revolucije, kojima su potresali istorijski tok Zapada. Ti pokreti su se javljali u kriznim periodima kakav je bio onaj na teritoriji Flandrije, severoistočne Francuske, Holandije i doline Rajne u 13. veku, u vremenu arhaičnog oblika kapitalizma koji je doveo do prenaseljenosti gradova, iscrpljenosti obradive zemlje, velike koncentracije ljudi koji su ostajali bez posla, prosjaka, plaćenih vojnika, gladi, kao i do nastanka Ulice sveštenika u dolini Rajne, gde se slilo bogatstvo kulturnog života, i do male nove klase nevideno imućnih, čiji su poslovni uspesi raspaljivali žudnju hiljadama ljudi. Temelji stamenog feudalnog reda su se urušavali, nada sve manjeg broja ljudi je ostajala usmerena ka nebu.

IV

U prvoj polovini dvadesetog veka, pesnici Meknajs i Breht daju poetski prikaz aktuelnog stanja i naznake izlaza ili sigurnosti naspram vladajućeg raspada i pomračenja. Istorijski trenutak o kojem je reč je Drugi svetski rat. Meknajsova nada leži u uranjanju u sebe, dok je Brehtova usmerena na budućnost. Prvi u svojoj poetskoj

2. videti paragraf 676 *Katehizisa Katoličke crkve*, objavljen 1993.

molitvi „Prayer before birth“ piše:

*... I am not yet born; forgive me
For the sins that in me the world shall commit, my words
when they speak me, my thoughts when they think me,
my treason engendered by traitors beyond me,
my life when they murder by means of my
hands, my death when they live me.*

*I am not yet born; rehearse me
In the parts I must play ...³*

Meknajs svoju molitvu izgovara u metafizičkom prostoru prenatalnog postojanja, gde pronalazi stanje nevinosti iz kojeg može da sagleda zločine koje čini čovečanstvo i da traži oprostaj za njih. Do tog prostora autor stihova dolazi uranjanjem u sebe, tražeći ono sigurno mesto, gde se može distancirati od zla koje se spolja dešava i, makar i na slabašan način, izuzeti sebe iz tih događanja, i tražiti oprostaj za ono što će i sam učiniti čim se ponovo vrati u stvarnost. Breht postupa drugačije:

*... Malo šta sam mogao. Ali bi vlastodršci,
Nadao sam se, sedeli bezbednije da mene nema ...
... Cilj je
Ležao daleko.
Bio je jasno vidljiv, premda za mene
Gotovo nedostižan ...*

*Vi što ćete izroniti iz potopa
U kome smo mi potonuli ...
Što htedosmo da pripremimo tle za ljubaznost,
Sami nismo mogli biti ljubazni.*

*Ali vi, kad najzad dođe vreme
Da čovek čoveku bude drug,*

3. MacNeice, L. *Collected Poems*. London: Faber & Faber, 1979.

*Spomenite nas se
S trpeljivošću.*⁴

I jedan i drugi autor je kritičan prema stanju sveta u smislu dubokog neslaganja sa onim što se događa. Kao i Meknajs, Breht ne izuzima sebe iz sveukupne devastacije. Ali Breht ne nalazi siguran prostor bez krivice. Ono što ga pokreće je nada da bi „vlastodršci sedeli bezbednije da njega nema”, tj. otpor i borba čiji je cilj jasan ali koji „leži daleko” i koji je „gotovo nedostižan”. Breht ne ostaje pri aktuelnom stanju, za njega je ono do srži iskvareno. Čini se da je zlo i ovde supstancijalno. Obraća se budućim generacijama, stanje dobra projektuje u budućnost. Meknajs, nasuprot Brehtu, prihvata učešće u aktuelnom stanju bez nagoveštavanja ičeg što bi se tu moglo promeniti, ne obraća se ljudima budućnosti, već božanskom u vlastitoj unutrašnjosti, plasirajući jednu naizgled autonomnu unutrašnjost kao slamku spasa za koju se čovek može uhvatiti. Rane subjektivnosti hoće da leči izgnanstvom sveta iz subjektivnosti. Meknajsov ritmičan i poletan stil pisanja je u protivrečnosti sa kontemplativnim okretanjem ka unutrašnjem božanskom. Lako je zamisliti da svoju dinamičnu poetsku muziku odene u tekst koji bi bio značenjski suprotan molitvi pre rođenja. Brehtova fragmentarnost i diskretna ironija daju prostor za predah, za zaustavljanje i racionalno sagledavanje. To zaustavljanje pokazuje mase tela koja pate i koja još jedva drže zgradu hijerarhije postojećeg poretka na svojim iznurenim leđima. Monah Kampanela mora da je video isti prizor kada je u napuljskom zatvoru svoju utopiju, Grad sunca, savršeno uređen grad jednakih, smeštao na Zemlju, uprkos svojoj istrajnosti pri katoličanstvu.

Literatura

1. Breht, B. *Izabrane pesme*. Izabrao, preveo i priredio Slobodan Glumac. Beograd: Nolit, 1979.

2. *Catechism of the Catholic Church* - Latin text copyright (c) Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano 1993.

4. Breht, B. *Izabrane pesme*. Beograd: Nolit, 1979.

MacNeice, L. *Collected Poems*. Edited by E. R. Dodds. London: Faber & Faber, 1979.

Servije, Ž. *Istorija utopije*. Beograd: Clio, 2005.

Filmovi

Tarkovsky, Andrej. *Offret*. Producentkinja: Anna-Lena Wibom. 1986.

Trier, Lars von. *Antichrist*. producent: Meta Louise Foldager. 2009.

Veliki Prasak – lažna eksplozija početka

„Univerzum je kao Otac Okean, tok svih stvari koje se sporo kreću. Mi se krećemo, i stenje godina se kreće. A pošto se krećemo i krećemo zauvek, ni u jednom određenom pravcu, ne postoji centar kretanja za nas. Za nas, centar se pomera u svakom trenutku. Ništa ne preostaje da uradimo, sem da održavamo istinsku vezu sa stvarima sa kojima, među kojima, i protiv kojih se krećemo.“

(“The Universe is like Father Ocean; a stream of all things slowly moving. We move, and the rock of ages moves. And since we move and move for ever, in no discernible direction, there is no centre to the movement, to us. To us, the centre shifts at every moment. There is nothing to do but to maintain a true relationship to the things we move with and amongst and against.”)¹

Kako to objasniti laiku? Bez matematike, ukratko, na početku beše:

Era Teorije Velike Unifikacije. Materija i energija bile su potpuno zamenljive. Sve sile bile su jedinstvene kao jedna.

Singularitet na početku vremena beše singularitet, nespoznatljivo jedno. Mada, na početku ne beše baš početak, a nije baš ni da je vreme bilo vreme, a nije bilo ni tog nekog mesta. Jedino što je kako-tako sigurno, jeste da je Jedno bilo samo u sebi, samo sa sobom Jedno-Sve. E sad, to Jedno, nije bilo naše Jedno, jer tamo naši zakoni fizike nisu važili. Kažem tamo, iako nije bilo – ni tada ni tamo. Da li je to bio početak svega ili početak vremena, opet, više je stvar uobrazilje. Za desetrilioniti deo jokto sekunde, 10^{-43} sekunde, posle Velikog praska, što nazivamo Plankovim vremenom, nijedna fizička teorija nije u stanju da zamisli šta, gde i kako se nešto desilo, to jest krenulo da se dešava. Velikim praskom počinje beskonačno

1. Lawrence, D.H. “Art and Morality”. Phoenix 1: The Posthumous Papers of D. H. Lawrence.

dugo hlađenje i širenje vasiona. Nije u pitanju eksplozija materije u svemiru, već ekspanzija samog svemira, iz koje su na samom početku stvoreni vreme i prostor. Ili je to bio kraj, produžetak feniksovskog repa proletele komete nekog prošlog univerzuma? Možda, ipak, kako postojimo, i to pre i posle, kako funkcionisati pre vremena nije baš sasvim jasno. Eto, kazaću ti, Teorija Velikog praska koristi se kao kanvas, bela tabla za predstavljanje neprekidne evolucije vasiona. Šta, ko, gde i u čemu, već je druga nauka. Šta je došlo posle Velikog praska, to opet mogu samo relativno da ti opišem.

Plankovo vreme ili neobjašnjivi 10^{-43} deo *prve sekunde novorođenog svemira bilo je čista energija*. Zamisli svet sazdan od čiste energije. Naravno, moraš znati i to da Plankovo vreme, to jest Plankova dužina, po kvantnoj fizici, ni ne može da postoji, jer kvantna fizika kaže da je nemoguće detektovati bilo kakve promene za vreme kraće od Plankovog vremena, jer u tom periodu vlada apsolutna verovatnoća, slučaj bez pravila. Plankovo vreme je vreme potrebno svetlosti da pređe jednu plankovu dužinu, koja je jedna od 3 univerzalne konstante. Ta *Plankova konstanta*, smatraj to našim stubom koji odoleva kvantnoj košnici haosa, stavlja nas u nezgodan položaj da moramo da tvrdimo da je za nas nemoguće razlučiti razliku prostor-vremena za manje deonice od Plankove dužine. To je naša donja maksimalna granica samog prostora i vremena. Šta je bilo prve sekunde univerzuma, kada je sve nastalo iz jednoga, za nas je potpuna zagonetka. Jedno nemislivo previruće pitanje o onom što je „bilo” pre vremena. Znamo samo da je nešto ili Sve nastalo iz Jednog.

Verujemo, bez dokaza, da se gravitacija na izdisaju Plankovog vremena, milionitog delića sekunde, odvojila od ostalih sila, a za njom i jaka nuklearna sila, što je moglo izazvati inflaciju. Dakle, usledila je

Era Inflacije: supermasivno, nepojmljivo kratko, ali razbuktano brzo širenje. Tokom inflacije nastala je neverovatna količina masene energije zajedno sa jednakom, ali negativnom količinom gravitacione energije. Talas svega u haosu ničega tvori materiju. Ona čini svemir ravnim i glatkim.

Era materije – fotoni se slobodno kreću vasionom. Atomi zarobljavaju elektrone. Materija i zračenje su se rasparili, pa su fotoni mogli da zrače. Vasiona je providno staklo, vasiona je prvi atom. Ti pramamuti svetlosti, fotoni, mumificirani su kao mikrotalasno zračenje našeg sveta. Možeš ih pronaći kako i dalje čuče u rukavcima svemira i čekaju.

E sada ću prepustiti reč Njoj, mojoj maternjoj materiji, materici sveta. Njen mit je prećutni otpor mog napora da do nje prodrem.

Naučnik je čovek vere. On računa na ljubav brojeva.

Naučnik je čovek izuma. Velikom vrteškom svakodnevice, Plankovim vremenom, čekam ga.

Oni svedoče da sam nekad bila i haos i bitka i krivulja materije. A sad me pomno promatraju, kroz svoje rupice na dimnim zavesama. Veruju u mene, pitaju se ko sam i kako ću završiti, da li sam dovršiva. Predmet proučavanja, nepoznata i nedotaknuta, sa njima majušnim, progutanim u mojim eonima prostora. Spiralno se rastežem u beskrajnu igru označitelja i označenog. Talas, pokret, ples, tačka, talas, pokret, igra, tačka. Neizmerivo ponavljanje s razlikom. Kiklopišem se sa odrazom moga oka u tvojoj staklenoj ljubavi.

Vaši, Uvijeni Računi, zamagljene površine, iskidane trunke stvarnosti, vršljaju komešaju, ponavljam u sebi, nikada previše otvoreno, nikada previše zatvoreno, nikada naviknuto, nikada kruto. A onda opet izviri propast iz prepuštanja, neka lakokoraka obmana. Vaša ljubav je moja materija. Vaša materija je moja ljubav.

Inflacija ili kada jedan postaje mnoštvo

A kako bih sebe opisala, bez onog sada i ovde, koji za mene, košuljicu svemira ne važe? Nisam se još uvek, -kao-i-uvek, odlučila da budem Nešto. Moja sudbina je, to je bar odlučeno, neizvesna.

Razdvajanje materije i energije me čini prozirnom. Želim da se zgusnem, sklupčam u spiralno klupče prvih kolevki, galaksija. I onda rešavam stvar posle duge nedoumice, ulazim u Eru Kvarkova: supu fundamentalnih čestica i antičestica, koje bi se susrele, uništile i ponovo pretvorile u čistu svetlost. Bitka je bila naporna, ali, da, mislim da sam ipak svetlost. Sve to vrenje mi je pomoglo da prevagnem. Za

svaku vrstu čestica u nekom trenutku temperatura je opala do tačke na kojoj su se one zamrzle, nisu više mogle da se stvaraju iz energije. Iščezle. Jedino kvarkovi i antikvarkovi nisu propali, već su počeli da se udružuju i stvaraju teže čestice – moje pravo ja. X bozon me je razuverio, neverovatno uporan, u prvim trenucima svemira. Posle duge dijalektičke gimnastike, zajedno sa antičesticom, anti-x-bozonom, rešili smo igru opozicija kompromisom. Usled nestabilnosti razlila sam se na manje čestice, međutim, njihovim raspadanjem došlo je do NEZNATNE nadmoći čestica nad antičesticama. Tanušni čestični ostatak slučajni višak, derivat moje ljubavi prema spoju nespojivog, sačinio je novu mene, ukupnu materiju koja danas postoji.

***

Velika Navika vrtlog je cementiranja i muka, puko pretvaranje da je sve glatko, ravno u redu. Onda bolje opet stvoriti lažni izum opijenosti vraćanja kući opijuma, zavijenih izuma, iza-uma, okreta zavrtnja. Lažne dimenzije paralelnih univerzuma, važe kao teorije mogućih svetova. One su Male slatke smrtice, vraćaju me u krilo pripadanja beskrajinim mogućnostima nemogućnosti. Nepodnošljivost čekanja, nepodnošljivost u koliziji osećaja da je sve pogrešno, da je sve propušteno izgubljeno oduzeto odvrnuto naopačke, a onda krik vrisak, pa ovo zamućeno staklo nisam ja, to je zračenje, to je odblesak, to je varka, jesam i nisam. Nepodnošljivost osećaja da je sve onako kako treba, neodoljivi osećaj da ćeš nepovratno poželeti sve da oduzmeš, otrgneš, odbiješ, skršiš na nulu. A šta je ze mene nula? Pa da se svedu računi Jedan Na Jedan. I transferi i ogorčenosti i zavaravanja, večna igra zavijanja uvijanja, kolektivnog sopstva, kolektivnog mnoštva, gadost prema sapostojanju bića koje te je rodilo izvrnulo iz utrobe, strovalilo u krutost, nepogodu, stazis.

A onda potiskivana spoznaja, da je ta materica, košuljica mene – ja. Smrt učaurena u meni, kao drugom, skoruje u mrtvilo, ona je nepodnošljivost života u sadejstvu sa silom stranom od koje si postao. Mogu li da priznam da sam ja i tamna materija, ja sam odsutna, ja sam sinestezijski rođena, zgnječena, izrezana vremenskim bičevima sveta, planovima i programima, težinom ose koja se kreće već užlebljenom putanjom ka Teoriji Relativnosti.

Povrati, povrati, povrati, pamti pa vrati, pamti pa vrati se do dovratka sećanja. Manihejstvo čujem, da i ne u sveodnošenju, između Da i Ne, ono večito možda, neuništivost neodređenosti koja daje beskrajne verzije popravljanja, lepljenja, musavosti i mazanja. Razmazujem istinu duž račvanja kvazimogućnosti, duž ose moje predbudućnosti, pred predikativne oscilacije, neuništivost odsustva neodlučnosti i odlaganja, viškova koji se bahate u neopreznom plesvalceru napred nazad duž ivice nehajnog bazena okupani suncem i talasima, ispitivač ili materija. Ja sam kosmologos. Ja sam evolucija.

Jedan ili mnoštvo je moje ime

Bežimo spontano-izmišljenim šahovskim koracima, poskocima napred-unazad leptiri neosvešćeni, ne želimo da budemo neosvešćeni. Kucaj, kljucaj, neka gori i vrti se, uroni, izroni, dublje grcaj gacaj muljaj muljaj prethodi sebi vrati se u grč, grčuj, pucanja do hipnotišuće vrteške sažimanja, dođi do prirodne gustine trenutka, mučnine koja te uzvrpolji spiralno i zavije u neko telesno mrdanje, micanje, golicanje i povraćaj. Odsecanje i presecanje u grču vitroperenja. Ne podnosimo sreću ne podnosimo promašaj, ne podnosimo između, ne podnosimo istinu ne podnosimo zavar, ne ide nam se nikuda, ne mičemo se providnim širenjem, zavijena žica u klupko nasumično zagađujuće ozračena, nepomična puzavica, puzamo, puzim a želim da se suzim na Jedno Da ili Jedno Ne. Grananje i razgrananje, mučnost bivanja u međi crno-bele pozicije između table. U kutiji mešanja su prava prožimanja, samo haos vrišti nagon, samo haos vlada, odmakni se u nered i hodaj po ivici vrteške, trezna pijanost, oprezna neopreznost. Vladaj u nevladanju, vladaj, rođen si ipak, rekoše mi da Vladaš. Odvoji se gravitacijo, transformiši me, i vladaj, jer kraj je Plankovog vremena.

Gravitacija se odvojila od ostalih sila na kraju Plankovog vremena. Ona je jedina Ravnoteža

Tamnoj energiji Univerzuma.

„Kafka – pro et contra” Gintera Andersa

U studiji o Kafki, Ginter Anders, koristeći svoju izvanrednu erudiciju jevrejskog filozofa postavlja Franca Kafku u „široko razvijeni horizont opštih (moralnih, religioznih, filozofskih, historijskih, društvenih i literarnih) problema”.¹ Anders ovaploćuje značaj Kafke u književnosti i ujedno i upozorava na modu Kafke koja predstoji. Povod za proučavanje dela Franca Kafke Andersu dolazi u jednoj kafkijanskoj situaciji, gde i sam priznaje, da K. u takvim okolnostima ne bi čitao Kafku. Za predavanje koje je održao 1934. godine u pariskom Institut d'Études Germaniques o jednom književniku nemačkog govornog područja izabrao je Kafku. Na vrhuncu antifašističkog grča, Anders piše studiju čiji je podnaslov, kako i sam kaže, ambivalentan. „Pro et contra” kao ambivalentno i samom Andersu donosi ujedno i uspeh u literarnoj karijeri, ali i negativnu reakciju Maksa Broda koju Anders definiše kao smešnu. Čuvajući Kafku kao sakralno privatno vlasništvo, Maks Brod omogućava svetu uvid u njegovo stvaralaštvo, ali ga ujedno i postavlja na centar književne pozornice, čime je njegova zaostavština ostavljena čitalačkoj publici na milost i nemilost. „Mora se pisati kao u mračnom tunelu, bez znanja o tome kako će se likovi dalje razvijati.” (Kafka, *Dnevnic*)

Činjenica da se Kafka ne može svrstati prema uobičajenim klasifikacijama i neizvesnost čitaoca prilikom čitanja dela Franca Kafke duboko uznemirava. „Umetnost obleće oko istine, ali sa odlučnom namerom da se ne spali. Ona je sposobna da u tamnoj praznini nađe mesto, a da za njega pre nije bilo znano, gde zrak svetlosti može biti uspešno uhvaćen.”² Svrstavajući Kafku među realiste sprečava utemeljivanje pseudo-religioznih tumačenja koja su navirala. Pred modom Kafke koja je dolazila postavlja raspravu koja treba budućoj čitalačkoj publici da omogući uvid ne samo u stvaralaštvo ovog pisca, već i da utemelji put istoriji čitanja Franca Kafke.

1. Andres, Ginter. *Kafka – pro et contra*. Beograd: Rogoz, 1985. 28.

2. Kafka, Franc. O grehu, patnji, nadi i istinskom putu. Beograd: Službeni glasnik: 20.

„Ja sam konac ili početak” (Kafka, *Dnevnici*)

Jer svet misli, to je jedina stvarnost u ovom kovitlacu
 pričina i aveti koja se zove stvarni svet.
 (Ivo Andrić, „Razgovor sa Gojom”)

Označavajući Kafku kao realističkog basnopolisca, Anders izvodi ideju da istine bajke proizilaze iz unakaženja kao metoda pomoću kog se dobija određenje. Kafka, kao i Breht, postavlja izopačene situacije radi određenja. „Ako je gledamo s ovog stajališta, današnja književnost romana je beziznimno nemoderna. U najboljem slučaju opisuje ono što vidi.”³ Stoga na samom početku Anders označava Kafku kao realistu.

Zamenjujući imena i, samim tim, otežavajući razumevanje, Kafka postiže oslobađanje od predrasuda koje se vezuju za imena, kako bi omogućio da se nesmetano i otvoreno pristupi delu. Prema Andersovom određenju, Kafka kao realista prikazuje prikriveno otuđenje od svakidašnjice na svojstven način i zato Anders izdvaja metode kojima se pisac služi kao uputstvo za svako potonje čitanje Kafkinog dela. Didaktička funkcija basni u Kafkinom delu dobija novo značenje, životinje su zamenjene predmetima. Tako u „Kažnjeničkoj koloniji” svirepa mašina se označava samo kao osobita. Sama neobičnost predmeta i događaja ne uzbuđuje i ne uznemiruje, već reakcija bića – normalno i bez uzbuđenja. „Kada se Gregor Samsa jednog jutra prenuo iz nemirnih snova, ugledao je sebe u postelji pretvorenog u ogromnu bubu.” Ovom čuvenom rečenicom Kafka započinje priču o stvorenju koje je kao i Jozef K. od samog početka osuđeno na smrt, a život mu je dodatno otežan okolnostima u kojima se našao. Svakodnevnost groteske koja uznemiruje čitaoca svojim delikatnim nitima se proteže kroz delo Kafke metodom inverzije.⁴

3. Anders, Ginter. Nav.delo, 30.

4. Anders, Ginter. Nav.delo, „Subjekat i objekat se invertiraju ili zamenjuju kao i u svim basnama... Ovakva tehnika basne s inverzijom ima didaktičku funkciju. Kad Kafka nekome naprosto predoči, kako ono zapanjuje u stvarnosti malo zapanjuje i ono strašno malo straši, baš će tim predočenjem pobuditi zapanjenost i užasavanje.”, 37.

S obzirom na to da je već navedeno da se Kafka ne može svrstati prema uobičajenim klasifikacijama, treba obratiti pažnju na to da su Kafka i njegovi junaci u konstantnoj potrazi za afirmacijom. Kafkino otuđenje je samo po sebi jedinstveno, a dajući slike slika pokazuje svet u očima tuđinca. Između tuđinca i sveta stoji transcendencija koja mu je nedostižna i upravo u tome leži uzaludni trud junaka, iako mu je sudbina predodređena. Cilj je nedostižan, a vapaji junaka su uzaludni, čini se kao da svet obitava bez njega. Pažljivim čitanjem jedne od malog broja Kafkinih pripovedaka napisanih u prvom licu „Jazbine“ „Der Bau“ uočavamo da je protagonista izolovan od spoljašnjeg sveta pokrivačem od mahovine koji ga deli ne samo od spoljašnjeg sveta, već i od neprijatelja koji vrebaju čekajući plen. „Verovati, međutim, mogu samo sebi i jazbini.“⁵ Verovanje je jedino što je preostalo ovom klaustrofobičnom stvorenju, verovanje da će neobični šum što se javlja samo na mahove i time dodatno povećava njegovu anksioznost, prestati.

Servantes daje temu modernoj književnosti romana prikazujući sukob čoveka i sveta. Don Kihot, kao i Kafkini junaci, dat je kao tuđinac u svetu koji uzaludno pokušava u njega da uđe, jer kao i što je sam Kafka rekao: „Nesreća Don Kihota nije njegova mašta, već Sančo Pansa.“ U Kafkinom delu date su paralizovane slike vremena, a čitalac posmatra svet spolja, što možemo uočiti i na primeru cirauških aforizama: „On je jedan slobodan i bezbedan zemaljski građanin, jer je vezan za jedan lanac dug koliko je dovoljno da mu dopusti slobodan pristup svim prostorima na zemlji, ali je, međutim, tolike dužine tako da ga ništa ne može odvući preko zemljinih granica. Ali, istovremeno on je slobodan i bezbedan građanin nebesa, jer je isto tako vezan i jednim nebeskim lancem, regulisanim na sličan način. Tako, želi li da se kreće ka zemlji, daviće ga nebeski okovratnik, želi li pak da se kreće ka nebu, onaj zemaljski. I uprkos tome, njegove su sve mogućnosti i on to oseća, on odbija da sve to povezuje za neku grešku načinjenu pre nego što je sputan u lance.“ Junaci su unapred osuđeni i žrtve su naslednog greha.⁶

5. Kafka, Franc. *Pripovetke*. Beograd: Nolit, 1984: 424.

6. Anders, Ginter. Nav.delo. „Naravno, ne kršćanskog; ali, ukoliko su od početka izvan raja (svijeta), krivi su: svaka je kazna posljedica ove ranije situacije.“, 64.

„Knjiga mora biti sekira koja će lomiti zaleđeno more unutar nas.” (Kafka, *Dnevnic*)

„Nije potrebno da odeš iz kuće. Ostani za stolom i oslušuj. Nemoj čak ni oslušivati, samo čekaj. Nemoj čak ni čekati, budi potpuno tih i sam. Svet će ti se ponuditi da ga raskrinkaš, on ne može drukčije, ushićeno će se previjati pred tobom.” (Kafka, *Dnevnic*)

Mehanizam simbola ili alegorije kod Kafke funkcioniše na specifičan način. „Nijedna od njegovih slika, ma koliko bila apsurdna, ne djeluje potpuno proizvoljno: svaka je zasnovana na nekakvom slikovnom izrazu kojim se čovjek, govoreći sam o sebi, poslužio još prije njega. Time je označena fundamentalna razlika između simbolizma i alegorike s jedne strane i Kafkinog metoda s druge.”⁷ Kombinacijom više različitih metafora koje se pretapaju u slike međusobno se mogu zamagliti, te tako Kafkini romani ne mogu dostići savršenstvo i vrhunac njegovih basni. Scena K.-ove posete Titoreliju nas izvodi na pozornicu. Sve je moguće, ali se i sve nalazi pod budnim okom suda koji vreba svoje žrtve. Čak i pokvarene devojčice što se igraju na stepeništu „pripadaju sudu”. Ljudi su samo obične šahovske figure koje bivaju osuđene elegantnim, ali smrtonosnim pokretima ruku sudija i čekaju trenutak kada će igra biti završena i kada će ih zameniti neke nove figure na šahovskoj tabli. A Titoreli je nemi posmatrač surove igre života i smrti i, zahvaljujući svojim delima, prenosi narednim pokolenjima legende o sudu. Obuzet konstantnim strahom i večno proganjan od strane senke suda Jozef K. se našao u Titorelijevoj sobi gde vrata predstavljaju međuprostor između dva sveta – između sudskih kancelarija i slikareve sobe.

Ljudi su prikazani apstraktno, a moderni svet koji sa sobom donosi identifikaciju čoveka i poziva implementiran je u Kafkinom delu. Knjige su predstavljene kao naslikani likovi koji, prema rečima Platona, „izgledaju kao živi, ali na postavljena pitanja mudro ćute”. Suštinu krivice Jozefa K. pisac neće otkriti, ali svaki njegov pokret prati uvek budno oko suda. U životnom geslu komandanta

7. Anders, Ginter. Nav. delo, 70.

kažnjeničke kolonije: „Krivica nikada ne podleže sumnji” pronalazimo suštinsku misao pisca.

„Okovi napaćenog čovečanstva napravljeni su od kancelarijskog papira.” (Kafka, *Dnevnic*)

Ja sam bodež a i rana
Ja sam i žrtva a i dželat.
(Šarl Bodler, „Sopstveni krvnik”)

Upravo zahvaljujući paralizovanju vremena, Kafkina dela se pretapaju u likovnu umetnost i, samim tim, ne želeći da sliku u vremenu ovekoveči, već da je prikaže kao prokletstvo, postiže formalno savršenstvo. Stvarajući slike paralizovane u vremenu uslovljava nezavršenost romana koja je upravo označena kao njegov vrlina. Bit Kafkine umetničke lepote možemo pronaći u rečima Nabokova: „Lepota svedena na samilost – ovo je vrhunac do koga se može doći u definiciji umetnosti. Onde gde je lepota tamo je i samilost, iz prostog razloga što lepota mora da umre, manir umire sa materijom, svet umire sa jedinkom...” Želeći da se ugleda na Dikensa Kafka piše roman „Izgubljeni” (*Der Verschollene*) koji će kasnije Maks Brod objaviti pod naslovom *Amerika*. Karl Rosman biva proteran iz domovine i postaje ne samo izgnanik iz domovine, već i iz društva uopšte, postaje izgubljen čovek koji na kraju gubi i svoj identitet. Svetovi Kafkinih romana, često nazivanih „trilogijom usamljenosti”, pretapaju se čineći završetke romana suvišnim.

Postavljajući pred čitaoce pitanje: „Je li lepota proizvod užasavanja?”⁸ Ginter Anders pokreće pitanje srodnosti strašnog i lepog kod Kafke. Reči Kafkinog savremenika Rilkea „lijepo je samo početak strašnoga” dovodi nas do spoznaje da je sama moć lepa ukoliko se uzdržava da upotrebi svoju „uništavalačku snagu”. Zamak u Kafkinom romanu predstavlja univerzum, pokretač svega u čije „kancelarije” ne možemo zaviriti, ali čiji rad ostavlja trag na čovečanstvu. K. ga posmatra u kontinuiranom strahu, čime ga Zamak

8. Anders, Ginter. Nav. delo, 88.

prepušta razaranju. Anders smatra da upravo preplitanje strašnog i lepog objašnjava fasciniranost Kafkom čime „mi ne gledamo njega, već on na nas upire oči“.

Konac ili početak čini umetnost izraza kojom Kafka, otuđujući ton jezika, stvara distancu kojom omogućava lepotu. Po prvi put u književnosti stil postaje uzvišen radi distance kojom se dobija lepota sveta u Kafkinim delima.⁹ Anders tumači Kafkin svet i stil upravo kao doskočicu nemoći, upravo zato što svet u svojoj nadmoći isključuje svaku slobodu.

„Sačinjen sam od književnosti i ne mogu biti ništa drugo.“
(Kafka, *Dnevnic*)

Zato je patnja početak, a trepet – bdenje patnje. Ukoliko je patnja dublja, utoliko se čovek većim ništavilom oseća.
(Seren Kjerkegor, „Čovek i duh“)

Ginter Anders postavlja problem tumačenja Kafke kao homo religiosus-a, iako je ireligioznost očigledno prisutna. Nazivajući svoje poglavlje stidljivim ateizmom, Anders oslobađa Kafku pseudo-religioznih tumačenja i konačno ga postavlja u okvir realiste. Anders izlaže ideju da Kafka zastupa ritualizam bez rituala koja jedino dopušta samounižavanje. Kafka postaje apoteoretik „ritualističke obaveznosti“ koji je svoja dela želeo uništiti, ali to nije mogao sopstvenom rukom. Pripada dimenziji neutralnosti, što ne ukazuje na to da se povlači u kulu od slonovače, već da nije uspeo u nju da pobegne, pa stoga proklinjanje sopstvenih dela i želja da se ona unište su osnova razumevanja Kafkinog promišljanja umetnosti, ali i samog bivstvovanja. U „Presudi“ na Georga Bendemana otac upire prstom sudbine govoreći mu: „A sada te osuđujem na smrt davljenjem u vodi“, čime je Georg, kao i svi Kafkini likovi, osuđen

9. Anders, Ginter. Nav. delo, „Mnoge njegove rečenice užasavaju preciznošću službenih objava; druge su tačne, detaljne i savitljive poput zakona, koji zahtevaju da se najsvesnije čitaju, jer nepoznavanje zakona ne štiti od kazni; neke opet imaju od riječi do riječi sadržaj bolničkih izvještaja, a neke konačno skroman ton molbe. No uvijek njegov jezik govori u obliku protokola; jezik protokola je svakako najadekvatniji izraz Kafkinog idioma.“, 101.

tek sopstvenim bivstvovanjem. U *Dnevnici* 1913. godine Kafka je povodom ove pripovetke zabeležio: „Priča je kao pri nekom pravom porođaju izišla iz mene prekrivena prljavštinom i sluzi, i samo moja ruka ima i mogućnosti i želje da prodre do samoga tela.”

Kafkina žudnja za izbavljenjem se tumači kao želja da u raj uđe, pod pretpostavkom da raj egzistira, ali i nemogućnošću da taj raj pronađe, pa makar i u sebi, jer kao što je zabeležio u *Dnevnici*: „Meine Gefengniszelle – meine Festung”; „moja zatvorenička ćelija – moja tvrđava”. „Kafka je sumnjao u svoja djela, jer ona konačno posjeduju samo umjetničku perfektnost. I zato je naredio da se unište.”¹⁰

***

Estetski princip po kome velika umetnost nastaje iz ukrštanja sakralnog i profanog objedinjen je u antičkoj književnosti. Kafka za stvaranje umetničkog dela crpi iz sebe samog, on je i sakralno i profano, on je, kao i naslov knjige Gintera Andersa, i pro et contra objedinjen ambivalentnim, ali upravo to i dovodi do formalnog savršenstva koje je postigao u pripovetkama. Pisac koji se ne može svrstati prema uobičajenim klasifikacijama izaziva u čitaocima istovremeno oduševljenje i uznemirenost. Kafkina kula od slonovače tako ostaje usamljena, ispunjena vapajima čoveka nesvrstanog ne samo u životu, već i nakon života – u književnosti. Ginter Anders upozorava tadašnju čitalačku publiku na modu Kafke koja predstoji, ali čitaoci, bivajući fascinirani skeptikom koji sumnja i u sopstvenu skepsu, čitajući Kafkina dela ne zalaze u njegovu kulu od slonovače, već samo, kao i protagonista Kafkinog romana *Zamak* geometar K. ostaju pred utvrđenjem sa željom da u njega uđu. Zahvaljujući Maksu Brodu, koji nije ispunio poslednju želju svog prijatelja, čitaoci imaju uvid u sadržaj kule od slonovače, a čitajući Kafkina dela, možemo se naći zarobljeni u njenom lavirintu. Ulazeći u lavirint, koncentracija zagušljivog kancelarijskog vazduha se povećava, a umetnik u svojoj kuli je biće „vezano nevidljivim lancem za jednu nevidljivu književnost, koje počinje da viče ukoliko mu se neko približi, jer misli da će dodirnuti te lance.” (Kafka, *Dnevnici*)

10. Anders, Ginter. Nav. delo, 139.

„Možemo naslijediti i opomenu. I velikim opomenama odgajati sebe i obrazovati druge. Biće korisno ako njegov nacrt svijeta, kakav ne bi trebao da bude i attitude, koje ne bi smjeli preuzeti – usadimo u našu dušu kao table s opomenama. A pošto ih je obilježio jedan dobar čovjek, koji je na kraju sumnjao u korisnost svog djela i čak pledirao za to da se uništi, možda se možemo nadati, da će opomenama učiniti ono, što nije mogao savjetima učiniti ni sebi ni drugima: pomoći.”

Literatura:

1. Anders, Ginter. *Kafka – pro et contra*. Beograd: Rogoz, 1985.
2. Kafka, Franc. *Dnevnici 1910-1913*. Beograd: Nolit, 1984.
3. Kafka, Franc. *Dnevnici 1914-1923*. Beograd: Nolit, 1984.
4. Kafka, Franc. *O grehu, patnji, nadi i istinskom putu*. Beograd: Službeni glasnik, 2011.
5. Kafka, Franc. *Pripovetke*. Beograd: Nolit, 1984.

Republika Srbija

Ministarstvo kulture i informisanja

Pokrajinski sekretariat za kulturu i
javno informisanje

Ovaj broj časopisa *Ulaznica* objavljen je uz pomoć
Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Pokrajinskog
sekretarijata za kulturu i javno informisanje.

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

82+3

ULAZNICA : časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja
/ glavni urednik Vladimir Arsenić. – God. 1, br. 1
(1967)– . – Zrenjanin : Gradska narodna biblioteka
„Žarko Zrenjanin”, 1967–. – 24 cm

Pet brojeva godišnje
ISSN 0503-1362

COBISS.SR-ID 9987330

ulaznica

časopis za kulturu, umetnost i društvena pitanja,
Zrenjanin, god. XLVII, decembar 2014.
broj 239

Izdaje Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin” Zrenjanin. Izlazi pet brojeva godišnje. Cena po jednom primerku 200,00 dinara, godišnja pretplata 1000,00 dinara (za inostranstvo 2000,00 dinara) Pretplatu slati na žiro-račun broj **840-74664-12** Gradske narodne biblioteke sa naznakom za „ULAZNICU”.

Rukopise slati na adresu: Gradska narodna biblioteka „Žarko Zrenjanin” Trg slobode broj 2, 23000 Zrenjanin, otkucane, odnosno odštampane ili **u elektronskom obliku**, sa naznakom: „za ULAZNICU”

Rukopisi se ne vraćaju.

Telefon: +381 23 566 210

E-mail: biblioteka@zrbiblio.rs
ulaznica@zrbiblio.rs

Tehnička priprema: **Vladimir Tot**
Štampa: Gradska narodna biblioteka
„Žarko Zrenjanin”
Zrenjanin

